របាយការណ៍រួមជូនក្រុមប្រឹក្សាសិទ្ធិមនុស្សនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ សម្រាប់ការត្រួតពិនិត្យមើលជាសកលតាមកាលកំណត់លើកទី ៣ លើព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញទំនោរយេនឌ័រ និងលក្ខណៈភេទ (SOGIE) និង សិទ្ធិសុខភាពបន្តពូជ និងសិទ្ធិសុខភាពផ្លូវភេទ (SRHR) នៅកម្ពុជា

ថ្ងៃទី១២ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ២០១៨

របាយការណ៍រួមរបស់មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា ("ម.ស.ម.ក") សហគមន៍ឥន្ទធនូកម្ពុជា ("រ៉ក់") អង្គការគោលដៅយុត្តិធម៌ ("DJ") មីក្រូឥន្ទធនូអន្តរជាតិ ("MRI") អង្គការថែទាំសុខភាពគ្រួសារកម្ពុជា ("រ៉ាក់") សមាគមអន្តរជាតិនៃស្ត្រីស្រឡាញ់ស្ត្រី បុរសស្រឡាញ់បុរស អ្នកស្រឡាញ់ទាំងពីរភេទ អ្នកប្តូរយេនឌ័រ និងអន្តរភេទនៅអាស៊ី ("ILGA-Asia"), ក្រុមការងារអាស៊ានស្តីពីនិន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញទំនោរនៃយេនឌ័រ ("ASC") សមាគមអប់រំផ្លូវភេទស៊ុយអែត ("RFSU") អាក់សិនអេតប្រចាំកម្ពុជា ("AAC"), ជំនួយរបស់វិហារដាណើម៉ាកកម្ពុជា ("DCA") និង សមាគមអនាគតយុវជនកម្ពុជា-អាស៊ាន ("CamASEAN")

មជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា (CCHR)
អ៊ីម៉ែល៖ info@cchrcambodia.org
ទូរស័ព្ទ៖ (+855) 23 726 901
Web: https://cchrcambodia.org

សហគមន៍ឥន្ទធនូកម្ពុជា (RoCK)
អ៊ីម៉ែល៖ contact@rockcambodia.org
ទូរស័ព្ទ៖ +855 12 481 561
Web: http://www.rockcambodia.org

គោលដៅយុត្តិធម៌ (DJ)
អ៊ីម៉ែល៖ info@destinationjustice.org
ទូរស័ព្ទ៖ +855 23 987 263
Web: http://destinationjustice.org

I. សេចក្តីផ្តើម

1. របាយការណ៍រួមសម្រាប់ការត្រួតពិនិត្យមើលជាសកលតាមកាលកំណត់លើកទី ៣ ("UPR") លើព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ("កម្ពុជា") ត្រូវបានរៀបចំឡើងដោយមជ្ឈមណ្ឌលសិទ្ធិមនុស្សកម្ពុជា ("CCHR") ១,សហគមន៍ឥន្ទធនូកម្ពុជា ("RoCK") ២, អង្គការគោលដៅយុត្តិធម៌ ("DJ")៣, មីក្រូឥន្ទធនូអន្តរជាតិ ៤, និងអង្គការថែទាំសុខភាពគ្រួសារកម្ពុជា ("RHAC") ៥, សមាគមអន្តរជាតិនៃស្ត្រីស្រឡាញ់ស្ត្រី បុរសស្រឡាញ់បុរស អ្នកស្រឡាញ់ទាំងពីរភេទ អ្នកប្តូរយេនឌ័រ និងអន្តរភេទ (ILGA) ៦, សមាគមអន្តរជាតិនៃស្ត្រីស្រឡាញ់ស្ត្រី បុរសស្រឡាញ់បុរស អ្នកស្រឡាញ់ទាំងពីរភេទ អ្នកប្តូរយេនឌ័រ និងអន្តរភេទ ប្រចាំនៅអាស៊ី (ILGA-Asia) ៧, ក្រុមការងារអាស៊ានស្តីពីនិន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញយេនឌ័រ ("ASC") ៨, សមាគមអប់រំផ្លូវភេទស៊ុយអែត ("RFSU")៩, អាក់សិនអេតកម្ពុជា ១០, ជំនួយរបស់វិហារដាណើម៉ាក កម្ពុជា ("DCA")១១, និងសមាគមអនាគតយុវជនកម្ពុជា-អាស៊ាន ("CamASEAN")១២, របាយការណ៍នេះ ផ្តោតសំខាន់ទៅលើការគោរពនិងអនុវត្តនូវកាតព្វកិច្ចសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិរបស់កម្ពុជា ពាក់ព័ន្ធនឹងនិន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញទំនោរនៃយេនឌ័រ និងលក្ខណៈភេទ (" SOGIESC") និងសិទ្ធិសុខភាពបន្តពូជ និងសិទ្ធិសុខភាពផ្លូវភេទ ("SRHR")។

2. ក្នុងអំឡុងពេល យូ.ភី.អ លើកទីពីររបស់ប្រទេសកម្ពុជា នាឆ្នាំ២០១៤ ពុំមានការផ្តល់អនុសាសន៍ណាមួយដល់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ("RGC") ដែលជាក់លាក់ស្តីពីសិទ្ធិរបស់ស្ត្រីស្រឡាញ់ស្ត្រី បុរសស្រឡាញ់បុរស អ្នកស្រឡាញ់ទាំងពីរភេទ អ្នកប្តូរយេនឌ័រ អន្តរភេទ និងអ្នកមិនកំណត់ខ្លួនឯងជាក់លាក់ ("អ្នកស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា" "LGBTIQ") នៅឡើយ ប៉ុន្តែមានអនុសាសន៍បានលើកឡើងពីរចំណុចជាក់លាក់ស្តីអំពី សិទ្ធិសុខភាពបន្តពូជ និងសិទ្ធិសុខភាពផ្លូវភេទ។[13]

3. សហគមន៍ និងសកម្មជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នានៅកម្ពុជា រីករាយជាមួយនឹងការអាចបង្ហាញជាសាធារណៈច្រើនគួរសម ដូចជាព្រឹត្តិការណ៍ពាក់ព័ន្ធអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ជាច្រើនបានកើតឡើង និងដោយមានការគាំទ្រពីសមាជិក និងស្ថាប័នមួយចំនួននៃរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ("RGC")។ ការងារបច្ចុប្បន្នរបស់ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡាក្នុងការកែសម្រួលឡើងវិញទៅលើកម្មវិធីសិក្សា "បំណិនជីវិត" ដើម្បីដាក់បញ្ចូលសិទ្ធិនិន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ គឺពិតជាគួរឱ្យកោតសរសើរជាពិសេស។ ប៉ុន្តែ ច្បាប់និងគោលនយោបាយ ព្រមទាំងទម្លាប់នៃការអនុវត្តន៍ដែលមានចរិតរើសអើងជាច្រើននៅតែមាននៅឡើយ ក្នុងនោះរាប់ទាំងការអនុវត្តន៍របស់ប៉ូលីសកម្ពុជាមួយចំនួនផងដែរ។ ខណៈដែលគេគួរកោតសរសើរចំពោះវឌ្ឍនភាពដែលសម្រេចបានពាក់ព័ន្ធនឹងបរិយាប័ន្ន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានៅតែទទួលរងនូវទម្រង់ផ្សេងៗនៃការរើសអើងផ្នែកច្បាប់ និងសង្គមជាបន្តនៅឡើយដូច្នេះវាទាមទារឱ្យរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាចាត់វិធានការដើម្បីធានានូវការគោរព និងអនុវត្តតាមកាតព្វកិច្ចសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិរបស់ប្រទេសកម្ពុជាពាក់ព័ន្ធនឹងសិទ្ធិរបស់ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា។

វិធីសាស្ត្រ

4. នៅមុន យូ.ភី.អ លើកទីបីរបស់កម្ពុជា ម.ស.ម.ក និង រ៉ក់ បានរៀបចំកិច្ចពិគ្រោះយោបល់ថ្នាក់ជាតិមួយ ដើម្បីរៀបចំរបាយការណ៍មួយផ្តោតសំខាន់ទៅលើសិទ្ធិ និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ និង សិទ្ធិសុខភាពបន្តពូជ និងសិទ្ធិសុខភាពផ្លូវភេទ ។ ដៃគូនានាបានជួបជុំគ្នានៅក្នុងអំឡុងកិច្ចប្រជុំពិគ្រោះយោបល់ជាច្រើនជាមួយអង្គការសង្គមស៊ីវិល ("CSOs") និងសហគមន៍ដើម្បីកំណត់រកបញ្ហាអាទិភាពដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសិទ្ធិរបស់អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នានៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។[14] របាយការណ៍រួមនេះ ពិនិត្យទៅលើបញ្ហាសំខាន់ៗ ទៅលើការរើសអើងផ្នែកច្បាប់ទៅលើប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ការរើសអើងផ្នែកសង្គមទៅលើប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ឱកាសការងារ និងស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ស្ថានភាពរបស់មនុស្សអន្តរភេទ សិទ្ធិសុខភាពរបស់ប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា និងរួមបញ្ចូលទាំង និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទនិងការអប់រំអំពីផ្លូវភេទគ្រប់ជ្រុងជ្រោយនៅតាមសាលារៀន។

II. ការរើសអើងផ្នែកច្បាប់ទៅលើ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា

5. អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នានៅកម្ពុជា ប្រឈមមុខនឹងការរើសអើងជាច្រើនទម្រង់ មួយផ្នែកគឺដោយសារក្របខ័ណ្ឌច្បាប់បដិសេធនូវសមភាពជាមូលដ្ឋានចំពោះពួកគេ។ ការរើសអើងផ្នែកច្បាប់ ៤ ទម្រង់ ត្រូវបានបង្ហាញនៅក្នុងផ្នែកនេះ មានដូចជាកង្វះការការពារផ្នែកច្បាប់ប្រឆាំងនឹងការរើសអើង និងអំពើហិង្សាទៅលើប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា អវត្តមាននៃការទទួលស្គាល់ផ្លូវច្បាប់នៃអត្តសញ្ញាណយេនឌ័រដែលកំណត់ដោយខ្លួនឯង អវត្តមាននៃសមភាពអាពាហ៍ពិពាហ៍នៅក្នុងច្បាប់កម្ពុជា និងការបដិសេធសិទ្ធិសុំកូនពេញលេញចំពោះដៃគូឥន្ទធនូ (គូស្រករអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា)។[15]

ការការពារប្រឆាំងនឹងការរើសអើងនិងអំពើហិង្សា

6. ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់កម្ពុជា ពុំមានចែងអំពីការការពារច្បាស់លាស់ពីការប្រឆាំងនឹងការរើសអើងដោយសារហេតុផល និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទឡើយ។ មាត្រា៣១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញធានាសិទ្ធិស្មើគ្នាចំពោះប្រជាជនកម្ពុជាគ្រប់រូបដោយមិនគិតពីលក្ខណៈបុគ្គលិក ហើយខណៈដែលប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាត្រូវបានការពារ នៅក្រោមប្រភេទ «ស្ថានភាពផ្សេងទៀត» ការរាប់បញ្ចូលច្បាស់លាស់នូវប្រភេទចំនួន ៩ ផ្សេងទៀត ទំនងជាធ្វើឱ្យហេតុផលនេះមិនសូវមានទម្ងន់។[16] ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ("Criminal Code") មិនបានដាក់បញ្ចូល និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ ជាមូលដ្ឋានហាមឃាត់សម្រាប់ការរើសអើងនោះទេ។[17]

7. ក្រមព្រហ្មទណ្ឌពុំមានចែងអំពីទោសទណ្ឌច្បាស់លាស់ចំពោះជនទាំងឡាយ ដែលប្រព្រឹត្តអំពើស្អប់ខ្ពើមមកលើប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាឡើយ។ កង្វះនៃការការពារ ប្រឆាំងការរើសអើង រួមផ្សំនឹងអវត្តមាននៃទោសទណ្ឌដែលកំណត់ច្បាស់លាស់ចំពោះជនទាំងឡាយដែលប្រព្រឹត្តអំពើស្អប់ខ្ពើម គឺជាប្រការដ៏គួរឱ្យព្រួយបារម្ភ ជាពិសេស នៅក្នុងបរិបទកម្ពុជាដែលប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ប្រឈមមុខនឹងការរើសអើង និងអំពើហិង្សាជាច្រើនទម្រង់នៅក្នុងជីវិតរស់នៅប្រចាំថ្ងៃរបស់ខ្លួន។[18] ឧទាហរណ៍ ៩២% នៃអ្នកប្តូរយេនឌ័រជាពីបុរសទៅស្ត្រី ដែល ម.ស.ម.ក បានស្ទង់មតិកាលពីឆ្នាំ២០១៦ បានរាយការណ៍ថា ធ្លាប់ទទួលរងនូវការបំពានដោយពាក្យសម្តីនៅតាមទីសាធារណៈដោយសារតែអត្តសញ្ញាណប្តូរយេនឌ័ររបស់ខ្លួន ខណៈដែល ៤៣% នៃពួកគេ បានរាយការណ៍ថា ធ្លាប់ទទួលរងអំពើហិង្សាលើរាងកាយ និង ៣១% ធ្លាប់ទទួលរងការរំលោភបំពានផ្លូវភេទ។[19] អត្រាខ្ពស់នៃអំពើហិង្សាទៅលើប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ក៏ត្រូវបានកត់សម្គាល់ផងដែរ ដោយអ្នករាយការណ៍ពិសេសអង្គការសហប្រជាជាតិ ស្តីពីស្ថានភាពសិទ្ធិមនុស្សនៅកម្ពុជា កាលពីឆ្នាំ២០១៧។[20]

8. មាត្រា ២(១) នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ("ក.អ.ស.ព.ន") ត្រូវបានបកស្រាយយ៉ាងច្បាស់លាស់ដោយគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិ ដើម្បីហាមប្រាមការរើសអើងដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃនិន្នាការភេទ និងអត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ។[21] ក្នុងនាមជាភាគីនៃ ("ក.អ.ស.ព.ន") កម្ពុជាមានកាតព្វកិច្ចវិជ្ជមានក្នុងការធានាសិទ្ធិ("ក.អ.ស.ព.ន")ក្នុងនោះរួមទាំងការចាត់វិធានការផ្នែកច្បាប់ដើម្បីការពារបុគ្គលទាំងឡាយពីការរំលោភបំពានសិទ្ធិ ("ក.អ.ស.ព.ន") ដែលតួអង្គរដ្ឋ និងឯកជនបានសន្យាគោរព និងអនុវត្ត។[22]

ការទទួលស្គាល់យេនឌ័រតាមផ្លូវច្បាប់

9. ការទទួលស្គាល់យេនឌ័រតាមផ្លូវច្បាប់ តម្រូវឱ្យមានការរៀបចំ និងដាក់ឱ្យអនុវត្តនូវនីតិវិធីច្បាប់ និងរដ្ឋបាលដែលផ្តល់លទ្ធភាពដល់ការឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីយេនឌ័រដែលកំណត់ដោយខ្លួនឯងរបស់ប្រជាជនដែលប្តូរយេនឌ័រនៅលើឯកសារអត្តសញ្ញាណផ្លូវការរបស់ពួកគេ ដូចជា សំបុត្របញ្ជាក់កំណើត អត្តសញ្ញាណប័ណ្ណ លិខិតឆ្លងដែន និងប័ណ្ណបើកបរ។ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ពុំមានច្បាប់ដែលគាំទ្រដល់សិទ្ធិក្នុងការទទួលបានការទទួលស្គាល់តាមផ្លូវច្បាប់សម្រាប់ប្រជាជនដែលប្តូរយេនឌ័រ យោងទៅតាមយេនឌ័រដែលពួកគេកំណត់ដោយខ្លួនឯងនោះទេ។ ប៉ុន្តែ ក៏ពុំមានមាត្រាជាក់លាក់ណាមួយនៃច្បាប់ ដែលហាមឃាត់ការទទួលស្គាល់យេនឌ័រតាមផ្លូវច្បាប់នោះដែរ។ កង្វះនៃភាពច្បាស់លាស់ជុំវិញស្ថានភាពផ្លូវច្បាប់បច្ចុប្បន្ន បណ្តាលឱ្យប្រជាជនកម្ពុជាដែលប្តូរយេនឌ័រស្ថិតក្រោមការសម្រេចចិត្តជាលក្ខណៈបុគ្គលរបស់មន្ត្រីពាក់ព័ន្ធ។[23]

10. ទោះបីជាសិទ្ធិក្នុងការទទួលបានការទទួលស្គាល់យេនឌ័រតាមផ្លូវច្បាប់ មិនត្រូវបានកំណត់ច្បាស់លាស់ជាសិទ្ធិមួយប្រភេទដាច់ដោយឡែក នៅក្នុងសន្ធិសញ្ញាសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិណាមួយដែលកម្ពុជាជារដ្ឋភាគីក៏ដោយ ក៏ការទទួលបានសិទ្ធិនេះគឺជាការចាំបាច់ដើម្បីបំពេញសិទ្ធិមនុស្សជាមូលដ្ឋានដទៃទៀត សម្រាប់ប្រជាជនដែលប្តូរយេនឌ័រ ដែលកម្ពុជាមានកាតព្វកិច្ចដាក់លាក់ក្នុងការការពារ ដូចជា សិទ្ធិទទួលបានការទទួលស្គាល់នៅគ្រប់ទីកន្លែងក្នុងនាមជាមនុស្សស្មើភាពគ្នានៅចំពោះមុខច្បាប់[24] សិទ្ធិទទួលបានការអភិវឌ្ឍបុគ្គលិកលក្ខណៈដោយសេរី[25] និងសិទ្ធិរួចផុតពីការរើសអើង។[26]

11. ការទទួលស្គាល់តាមផ្លូវច្បាប់នូវអត្តសញ្ញាណយេនឌ័រដែលកំណត់ដោយខ្លួនឯង ក៏មានទំនាក់ទំនងដ៏ស្មុគស្មាញផងដែរទៅនឹងលទ្ធភាពក្នុងការបង្កើតជាគ្រួសារមួយ ការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ និងការសុំកូនចិញ្ចឹម ជាពិសេស នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដែលបើតាមការស្ទង់មតិមួយដែលធ្វើឡើងដោយ ម.ស.ម.ក បានបង្ហាញថា ៩៩.១៧%នៃដៃគូ(គូស្រករ)អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាដែលរស់នៅជាមួយគ្នា រួមមានដៃគូម្នាក់ដែលកំណត់អត្តសញ្ញាណខ្លួនឯងជាអ្នកប្តូរយេនឌ័រ និងម្នាក់ទៀតមិនមែនជាមនុស្សដែលប្តូរយេនឌ័រ។[27] ដូច្នេះ ការទទួលស្គាល់យេនឌ័រតាមផ្លូវច្បាប់ នឹងផ្តល់លទ្ធភាពដល់ប្តីប្រពន្ធស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាទាំងនេះជាច្រើនអាចរៀបការជាមួយគ្នា និងសុំកូនយកមកចិញ្ចឹម នៅក្រោមច្បាប់ជាធរមានស្រាប់ដែលគ្រប់គ្រងអាពាហ៍ពិពាហ៍និងការសុំកូនដោយមិនចាំបាច់តម្រូវឱ្យមានការធ្វើវិសោធនកម្មទៅលើច្បាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ ឬច្បាប់ស្តីពីការសុំកូនចិញ្ចឹមនោះឡើយ។

សមភាពអាពាហ៍ពិពាហ៍

12. ការទទួលស្គាល់តាមផ្លូវច្បាប់នូវភាពជាដៃគូរបស់អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា គឺមិនអាចធ្វើទៅបានឡើយនៅក្រោមប្រព័ន្ធច្បាប់បច្ចុប្បន្នរបស់កម្ពុជា។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា នៅមាត្រា ៤៥ កំណត់ថា អាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺរវាង «ប្តី» និង «ប្រពន្ធ» ដែលផាត់ចោលទាំងស្រុងនូវលទ្ធភាពសម្រាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍រវាងមនុស្សភេទដូចគ្នា។[28] ប៉ុន្តែ អ្វីដែលជាការលើកទឹកចិត្ត គឺថា ការអនុម័តក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ២០០៧និងច្បាប់ឆ្នាំ២០១១ ស្តីពីការអនុវត្តក្រមរដ្ឋប្បវេណី បានធ្វើនិរាករណ៍ចំពោះការហាមឃាត់អាពាហ៍ពិពាហ៍ភេទដូចគ្នាដែលមានពីមុន។[29] ខណៈដែលលែងមានការហាមឃាត់ផ្នែកច្បាប់ទៅលើអាពាហ៍ពិពាហ៍ភេទដូចគ្នា ក៏ពុំមានខចែងដាក់លាក់ណាមួយនៃច្បាប់ ដែលជួយសម្រួលដល់ការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ភេទដូចគ្នាដែរ។ ជាលទ្ធផល គេអាចរៀបចំពិធីរៀបការ និងពិធីជប់លៀងមិនផ្លូវការបាន ប៉ុន្តែ ការទទួលស្គាល់តាមផ្លូវច្បាប់នូវការរួមរស់ជាមួយគ្នារវាងអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា គឺមិនអាចធ្វើទៅរួចឡើយ។ ច្បាប់ស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ពុំទាន់ទទួលស្គាល់ច្បាស់លាស់នូវសិទ្ធិនៃសមភាពអាពាហ៍ពិពាហ៍នៅឡើយទេ ប៉ុន្តែ ច្បាប់នេះពិតជាបានធានានូវការមិនរើសអើងចំពោះគ្រប់ទិដ្ឋភាពទាំងអស់នៃជីវិតរស់នៅរបស់មនុស្សគ្រប់រូបមែន។[30]

13. ប្ដីប្រពន្ធរស់នៅជាមួយគ្នា ដែលដៃគូទាំងពីរជាភេទដូចគ្នា ឬដែលដៃគូមួយ ឬដៃគូទាំងពីរកំណត់អត្តសញ្ញាណថាជាអ្នកប្តូរយេនឌ័រ («គ្រួសារឥន្ទធនូ») នៅទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា គឺរួមរស់ជាមួយគ្នាក្នុងនាមជាដៃគូរួចជាស្រេចទៅហើយ ហើយពួកគេខ្លះថែមទាំងមានរៀបចំពិធីមង្គលការមិនផ្លូវការទៀតផង។[31] ទំនៀមទម្លាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍ត្រូវបានឱ្យតម្លៃយ៉ាងពិសេស នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា[32] ហើយការមិនរាប់បញ្ចូលប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាទៅក្នុងទំនៀមទម្លាប់អាពាហ៍ពិពាហ៍នេះ គឺមិនរាប់បញ្ចូលពួកគេក្នុងមូលដ្ឋានគ្រឹះដ៏សំខាន់បំផុតមួយនៃសង្គមកម្ពុជា។ ការស្ទង់មតិឆ្នាំ២០១៧ ទៅលើគ្រួសារឥន្ទធនូ បានបង្ហាញថា ២១.៥០% នៃពួកគេ ទទួលបាននូវការទទួលស្គាល់តាមផ្លូវច្បាប់ក្នុងទម្រង់ជាសៀវភៅគ្រួសារដែលចេញដោយអាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន បើទោះបីជាខ្វះមូលដ្ឋានច្បាប់សម្រាប់ការទទួលស្គាល់បែបនេះក្តី។[33] សៀវភៅគ្រួសារជាច្រើនក្នុងចំណោមសៀវភៅគ្រួសារទាំងនេះ បញ្ចៀសការរឹតត្បិតផ្នែកច្បាប់ដោយចាត់ទុកដៃគូរួមរស់ជាមួយគ្នាជាគ្រួសារទាំងនេះ ថាជាប្តី និងប្រពន្ធ ឬជាបងប្អូនបង្កើតនឹងគ្នា។[34] ប៉ុន្តែនៅតាមខេត្តផ្សេងៗគ្នា មានភាពខុសគ្នាច្រើនពាក់ព័ន្ធនឹងការចេញសៀវភៅគ្រួសារដល់គ្រួសារឥន្ទធនូ ដែលបង្ហាញឱ្យឃើញនូវការបកស្រាយនិងការអនុវត្តច្បាប់មិនស៊ីសង្វាក់គ្នានៅថ្នាក់មូលដ្ឋាន។[35]

14. អ្វីដែលជាការលើកទឹកចិត្ត គឺថា គ្រួសារឥន្ទធនូភាគច្រើនបំផុតនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា មានអារម្មណ៍គិតថាពួកគេត្រូវបានសហគមន៍របស់ខ្លួនយល់ព្រមទទួលយកកាន់តែច្រើនឡើងដោយមាន ៤៨.៦០% នៃអ្នកឆ្លើយតប នៅក្នុងការស្ទង់មតិរបស់ ម.ស.ម.ក បានថ្លែងថា សហគមន៍របស់ពួកគេ «មានការទទួលយកខ្លាំង» ចំពោះពួកគេក្នុងនាមពួកគេជាផ្នែកមួយនៃគ្រួសារឥន្ទធនូ និង ២៩.៩១% ទៀត « ទទួលយកខ្លះៗ»។[36] ភាគច្រើនលើសលប់នៃគ្រួសារឥន្ទធនូដែលបច្ចុប្បន្នកំពុងរួមរស់ជាមួយគ្នា (៨៧.៨៥% នៃអ្នកឆ្លើយតបនៅក្នុងការស្ទង់មតិរបស់ ម.ស.ម.ក) យល់ឃើញថា សមភាពអាពាហ៍ពិពាហ៍ គឺជាកត្តាដ៏សំខាន់ណាស់នៅក្នុងការកាត់បន្ថយការរើសអើងដែលនៅសេសសល់។[37]

15. ដោយសារតែគ្រួសារឥន្ទធនូមិនមានលទ្ធភាពរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមផ្លូវច្បាប់បាន សិទ្ធិនិងបុព្វសិទ្ធិជាច្រើនដែលកើតចេញពីអាពាហ៍ពិពាហ៍ស្របច្បាប់ ក៏ត្រូវបានបដិសេធផងដែរ ដូចជា ពាក់ព័ន្ធនឹងការកាន់កាប់អចលនទ្រព្យជាសហកម្មសិទ្ធិ ការគ្រប់គ្រងបីបាច់ថែរក្សាកូន ការបង់ពន្ធ ការផ្ទេរ ឬទទួលមរតក និងការការពារពីអំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ។[38] ប៉ុន្តែមួយភាគធំនៃគ្រួសារឥន្ទធនូខ្វះការយល់ដឹងអំពីសិទ្ធិស្របច្បាប់របស់ខ្លួន ឬខ្វះការយល់ដឹងនៅក្នុងទិដ្ឋភាពទាំងនេះ ហើយជារឿយៗ ជឿជាក់ថា ពួកគេមានសិទ្ធិច្រើនជាងសិទ្ធិដែលខ្លួនមានជាក់ស្តែង ដែលនាំឱ្យពួកគេស្ថិតក្នុងស្ថានភាពងាយរងគ្រោះខ្លាំង។[39] កង្វះចំណេះដឹងផ្នែកច្បាប់នេះ មានន័យថាគ្រួសារឥន្ទធនូទំនងមិនសូវជាចាត់វិធានការដើម្បីកាត់បន្ថយកង្វះបុព្វសិទ្ធិ និងសិទ្ធិដែលផ្តល់ដល់ពួកគេឡើយ ដូចជា សិទ្ធិក្នុងការធ្វើលិខិតបណ្តាំមរតក។[40]

ការសុំកូន

16. ក្រមរដ្ឋប្បវេណីចែងថា «ការសុំកូនពេញលេញ» គឺសម្រាប់តែប្តីប្រពន្ធដែលបានអាពាហ៍ពិពាហ៍រួច ដែលនេះមានន័យថា បដិសេធសិទ្ធិសុំកូនពេញលេញចំពោះប្តីប្រពន្ធឥន្ទធនូ ដរាបណាសមភាពអាពាហ៍ពិពាហ៍នៅមិនទាន់មាន។[41] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីក៏មានបញ្ញាក់ផងដែរ អំពីការសុំកូនមួយប្រភេទផ្សេងទៀត គឺ «ការសុំកូនធម្មតា» ដែលផ្តល់លទ្ធភាពដល់មនុស្សនៅលីវអាចសុំកូនចិញ្ចឹមបាន។[42] ជាទ្រឹស្តី ប្រការនេះអនុញ្ញាតឱ្យមនុស្សម្នាក់នៅក្នុងគ្រួសារឥន្ទធនូអាចសុំកូនចិញ្ចឹមបាន ក្នុងនាមប្តីប្រពន្ធ។ គ្រួសារឥន្ទធនូជាច្រើនដែលកំពុងរួមរស់ជាមួយគ្នាបច្ចុប្បន្ន នៅទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា សុទ្ធតែមានកូនចិញ្ចឹមនៅក្នុងបន្ទុករបស់ពួកគេស្រាប់ទៅហើយ ដោយនៅក្នុង ៣២.៧១% នៃគ្រួសារឥន្ទធនូដែលបានស្ទង់មតិដោយ ម.ស.ម.ក (នៅឆ្នាំ ២០១៦) គឺមានដៃគូម្នាក់បានសុំកូនចិញ្ចឹម។[43] ជាងពីរភាគបីនៃការសុំកូនទាំងនេះ ធ្វើឡើងដោយផ្អែកទៅលើកិច្ចព្រមព្រៀង «សុំកូនធម្មតា» ឬកិច្ចព្រមព្រៀងមិនផ្លូវការ ហើយ ៤០% នៃប្តីប្រពន្ធឥន្ទធនូ បានសុំសមាជិកគ្រួសារ ដូចជា ក្មួយប្រុស ឬក្មួយស្រី យកមកចិញ្ចឹម។[44]

17. ប៉ុន្តែ នៅក្នុងការសុំកូនធម្មតា ដៃគូដែលមិនបានសុំកូនចិញ្ចឹមពុំមានការការពារផ្នែកច្បាប់ជាសារវន្តឡើយ ក្នុងករណីដែលដៃគូដែលសុំកូនចិញ្ចឹមទទួលមរណភាព ឬក្នុងករណីនៃការបញ្ចប់ទំនាក់ទំនង។ ជាងនេះទៅទៀត សិទ្ធិរបស់ឪពុក-ម្តាយចិញ្ចឹម នៅក្រោមការសុំកូនធម្មតា មិនមានការការពារផ្នែកច្បាប់ដូចគ្នានឹងការសុំកូនពេញលេញឡើយ។ ខុសពីការសុំកូនពេញលេញ ការសុំកូនធម្មតារក្សានូវទំនាក់ទំនងតាមផ្លូវច្បាប់រវាងកូន និងឪពុកម្តាយបង្កើតរបស់ពួកគេ ហើយមិនបង្កើតនូវឋានានុក្រមនៃសិទ្ធិណាមួយរវាងឪពុក-ម្តាយចិញ្ចឹម និងឪពុក-ម្តាយបង្កើតឡើយ[45] ដែលបង្កើតជាភាពមិនច្បាស់លាស់ផ្នែកច្បាប់ និងភាពងាយរងគ្រោះចំពោះឪពុក-ម្តាយចិញ្ចឹម។

18. អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ ("CRC") ដែលកម្ពុជាក៏ជារដ្ឋភាគីមួយនៃអនុសញ្ញានេះដែរ ចែងថា *«រដ្ឋភាគីត្រូវចាត់ការស្របទៅតាមច្បាប់ជាតិរបស់ខ្លួន ដើម្បីធានាការថែទាំជំនួស»* ដល់កុមារដែលបាត់បង់បរិយាកាសគ្រួសារជាបណ្តោះអាសន្ន ឬជាអចិន្ត្រៃយ៍[46] និងចែងថា នៅក្នុងប្រព័ន្ធសុំកូន ការពិចារណាសំខាន់បំផុតត្រូវគិតទៅលើ *«ឧត្តមប្រយោជន៍របស់កុមារ»*[47]។ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា កុមារប្រហែលម្នាក់ក្នុងចំណោម ១០០ នាក់ រស់នៅក្នុងមណ្ឌលថែទាំ[48] ហើយថ្មីៗនេះ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានប្តេជ្ញាកាត់បន្ថយចំនួនកុមារដែលរស់នៅតាមមណ្ឌលថែទាំ។[49] ការបង្កើតនូវសិទ្ធិសុំកូនពេញលេញសម្រាប់គ្រួសារឥន្ទធនូ អាចចូលរួមចំណែកបានខ្លះនៅក្នុងការធានាថា កុមារកម្ពុជាគ្រប់រូបត្រូវបានផ្តល់នូវបរិយាកាសគ្រួសារដែលប្រកបដោយក្តីស្រឡាញ់ និងការការពារ ដែលគាំទ្រដល់ការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់រដ្ឋាភិបាល និងគោលការណ៍ *«មិនទុកអ្នកណាម្នាក់ចោល»*[50] នៃគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយចីរភាព។

អនុសាសន៍

i. ដាក់ចេញនូវច្បាប់ប្រឆាំងការរើសអើង នៅត្រឹមដំណាច់ឆ្នាំ២០២៣ ដែលធានាសមភាព និងហាមឃាត់ច្បាស់លាស់នូវការរើសអើងគ្រប់ប្រភេទ ក្នុងនោះរាប់ទាំងការរើសអើងដោយសារ និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ នៅក្នុងគ្រប់ទិដ្ឋភាពនៃជីវភាពសាធារណៈ និងជីវភាពឯកជន ដោយរាប់បញ្ចូលទាំងនៅក្នុងវិស័យការងារ ការអប់រំ និងការទទួលបានការថែទាំសុខភាព ពីសំណាក់តួអង្គឯកជន និងរដ្ឋទាំងអស់ស្របទៅតាមគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយចីរភាពទី ៥.១.។

ii. កំណត់អំពី និងដាក់បញ្ចូលបទល្មើសនៃ «អំពើស្អប់ខ្ពើម» ទៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌ នៅត្រឹមដំណាច់ឆ្នាំ ២០២៣ ដោយស្របទៅតាមទម្លាប់អនុវត្តន៍ជាអន្តរជាតិ ក្នុងនោះរាប់បញ្ចូលទាំងទោសទណ្ឌសមស្របចំពោះជនល្មើសដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសស្អប់ខ្ពើមទៅលើប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា និងប្រជាជនក្រុមភាគតិចដទៃទៀត ស្របទៅតាម គោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយចីរភាព ៥.១, ៥.២, ១៦.១ និង ១៦.២[51]។

iii. ដាក់ចេញនូវច្បាប់ទទួលស្គាល់យេនឌ័រ នៅត្រឹមដំណាច់ឆ្នាំ២០២១ ដែលធានាដល់ប្រជាជនគ្រប់រូបនូវសិទ្ធិទទួលបានការទទួលស្គាល់អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រដែលកំណត់ដោយខ្លួនឯង នៅលើគ្រប់ឯកសារផ្លូវការ ដែលចេញដោយរដ្ឋ (ដូចជា អត្តសញ្ញាណប័ណ្ណ សៀវភៅគ្រួសារ លិខិតឆ្លងដែន ។ល។) តាមរយៈនីតិវិធីរដ្ឋបាលសាមញ្ញមួយដោយផ្អែកលើការកំណត់ដោយខ្លួនឯង។

iv. ធ្វើវិសោធនកម្មមាត្រា ៤៥ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ដើម្បីផ្តល់លទ្ធភាពដល់សមភាពអាពាហ៍ពិពាហ៍តាមផ្លូវច្បាប់ នៅត្រឹមដំណាច់ឆ្នាំ២០២២ និងធានាថា មនុស្សពេញវ័យពីរនាក់ណាក៏បានដែលមានការព្រមព្រៀងគ្នាអាចរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាមួយគ្នាបាន ក្នុងលក្ខណៈដូចគ្នានឹងគូស្រករភេទផ្ទុយគ្នាដែរ។

v. ធ្វើវិសោធនកម្មបញ្ញត្តិពាក់ព័ន្ធនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី (មាត្រា ១០០៨-១០១៥) ដែលគ្រប់គ្រងការសុំកូន ដើម្បីធានាថា សិទ្ធិសុំកូនពេញលេញត្រូវបានផ្តល់ដល់ដៃគូណាក៏ដោយ ឲ្យតែគេអាចបង្ហាញថា ការសុំកូននោះគឺដើម្បី*«ឧត្តមប្រយោជន៍របស់កុមារ»* ដោយគ្មានការរើសអើង ផ្អែកលើមូលដ្ឋាន និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័ និងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ ឬស្ថានភាពណាមួយផ្សេងទៀត នៅត្រឹមដំណាច់ឆ្នាំ២០២១។

vi. ចេញសារាចរណែនាំ ដែលចែងច្បាស់លាស់អំពីសិទ្ធិរបស់គ្រួសារឥន្ទធនូទាំងអស់ក្នុងការទទួលបានសៀវភៅគ្រួសារ ដែលបញ្ជាក់យេនឌ័ររបស់ពួកគេទៅតាមអត្តសញ្ញាណយេនឌ័រដែលកំណត់ដោយខ្លួនឯង និងទំនាក់ទំនងគ្រួសារជាក់ស្តែងនៅត្រឹមដំណាច់ឆ្នាំ២០២១។

3. ការរើសអើងផ្នែកសង្គមទៅលើប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា [52]

19. ទោះបីជាសហគមន៍ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា នៅកម្ពុជាពិតជាទទួលបានការបង្ហាញចេញកាន់តែច្រើនឡើង មួយផ្នែកដោយសារចលនាទាមទារសិទ្ធិ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា កើនឡើង និងបរិបទមួយដែលមិនសូវមានការជំទាស់ខ្លាំងក្លាផ្នែកសាសនា ឬផ្នែកស្ថាប័ន[53] ក៏ដោយ ក៏ប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានៅតែទទួលរងការរើសអើងជាបន្ត និងត្រូវបានផាត់ចេញពីវិស័យជាច្រើននៃជីវភាពសង្គម។[54] ផ្នែកនេះពិនិត្យទៅលើការយល់ឃើញជាទូទៅរបស់ប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នានៅកម្ពុជា និងបង្ហាញពីទម្រង់ជាក់លាក់មួយចំនួននៃការរើសអើងផ្នែកសង្គម និងការមិនរាប់បញ្ចូលប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ក្នុងបរិយាកាសគ្រួសារ និងសាលារៀន ព្រមទាំងវិសាលភាពនៃអំពើហិង្សា ផ្អែកលើយេនឌ័រ ("GBV") ដែលប្រព្រឹត្តទៅលើប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ។ ទម្រង់នៃការរើសអើងទាំងនេះ និងការមិនរាប់បញ្ចូលក្នុងបរិយាកាសសង្គម ជះផលវិបាកយ៉ាងច្រើនគួរឱ្យកត់សម្គាល់ទៅលើជីវិតរស់នៅរបស់ប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា និងធ្វើឱ្យស្ថានភាពវិសមភាពនៅតែមានជាបន្ត។ ជាងនេះទៅទៀត វាជាទំនួលខុសត្រូវរបស់ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ក្នុងការដាក់ឱ្យអនុវត្តនូវគោលនយោបាយនានា ដែលធានាថា ការគាំពារផ្នែកសង្គមកិច្ច និងបរិយាប័ន្នសម្រាប់ប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាដើម្បីឱ្យសិទ្ធិមនុស្សរបស់ពួកគេអាចសម្រេចបាន និងទទួលបានការការពារ។

ការរើសអើងពីសំណាក់សមាជិកគ្រួសារ

20. ទោះបីមានការទទួលស្គាល់កើនឡើងពីសំណាក់សហគមន៍របស់ពួកគេក្តី ប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា នៅកម្ពុជា នៅតែប្រឈមនឹងការមិនរាប់បញ្ចូលក្នុងគ្រួសាររបស់ខ្លួនក្នុងកម្រិតខ្ពស់ដដែល។ នៅក្នុងការស្ទង់មតិទូទាំងប្រទេសមួយកាលពីឆ្នាំ២០១៥ រ៉ក់ បានរកឃើញថា ប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា រឹតត្បិតការចេញមុខមាត់របស់ពួកគេតែជាមួយមិត្តភក្តិជិតស្និទ្ធ (៧៧%) និងសមាជិកគ្រួសារញាតិខ្សែផ្ទាល់ (៥៤%) ដោយសារការភ័យខ្លាចនៃការរើសអើង ការពេបជ្រាយ ការបង្អាប់ និងការបៀតបៀន នៅក្នុងជីវិតរស់នៅប្រចាំថ្ងៃរបស់ខ្លួន។[55] ការស្ទង់មតិដដែលក៏បានបង្ហាញដែរថា ស្ទើរតែមួយភាគបីនៃប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា មិនដែល «ចេញមុខជាចំហរ» (២៩%) និងជាងមួយភាគប្រាំនៃអ្នកផ្តល់ចម្លើយដែលជាអ្នកស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា (២១%) បានផ្តល់ចម្លើយថា បើអាចពួកគេប្រាថ្នាជាអ្នកស្រលាញ់ភេទផ្ទុយគ្នា[56]

21. ស្ទើរតែមួយភាគប្រាំនៃឪពុកម្តាយភេទផ្ទុយគ្នាដែលបានសម្ភាសនៅក្នុងការស្ទង់មតិរបស់ រ៉ក់ (១៧%) បាននិយាយថា ពួកគេនឹងបង្ខំកូនឱ្យស្រឡាញ់ភេទផ្ទុយគ្នា និងនៅទីបំផុត អាចនឹងបង្ខំឱ្យពួកគេរៀបការ ដោយមិនខ្វល់នឹងការពិតដែលថា អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំនោះគឺជាការបំពានរដ្ឋធម្មនុញ្ញក៏ដោយ។[57] នៅក្នុងការស្ទង់មតិមួយជាមួយអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីនៅតំបន់ទីប្រជុំជន កាលពីឆ្នាំ២០១៦ ជាងពាក់កណ្តាលនៃអ្នកឆ្លើយតប (៥៣.៤៩%) បាននិយាយថា មានសមាជិកគ្រួសារម្នាក់បានព្យាយាមបង្ខំពួកគេ

ឱ្យរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍កាលពីពេលកន្លងមក។[58] ការស្ទង់មតិនេះក៏បានបង្ហាញដែរថា ៤៨.៨៥% នៃអ្នកឆ្លើយតប មានអារម្មណ៍ថា ពួកគេចាំបាច់ត្រូវតែចាកចេញពីផ្ទះដោយសារតែអត្តសញ្ញាណយេនឌ័ររបស់ខ្លួន និងថា ១៥.២៧% នៅក្រាមួយ ត្រូវបានគ្រួសារបណ្តេញចេញពីផ្ទះ ដែលនេះបញ្ជាក់អំពីវិសាលភាពនៃការមិនរាប់បញ្ចូលក្នុងគ្រួសារដោយសារតែអត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ។[59]

ការយល់ឃើញរបស់សាធារណជនអំពីប្រជាជនអ្នកស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា

22. រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានចាត់វិធានការមួយចំនួនដើម្បីដោះស្រាយអំពីបញ្ហាប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា នៅតាមបណ្តាញសារព័ត៌មាន។ កាលពីឆ្នាំ២០១៥ ក្រសួងព័ត៌មានបានចេញសេចក្តីថ្លែងការណ៍មួយ អំពាវនាវឱ្យសមាជិកនៃបណ្តាញសារព័ត៌មានបញ្ឈប់ការចំអកចំអន់ដាក់សហគមន៍ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា។[60] នៅឆ្នាំដដែលនោះ បន្ទាប់ពីពិភាក្សាជាមួយសកម្មជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា រដ្ឋមន្រ្តីក្រសួងព័ត៌មាន ខៀវ កាញារីទ្ធ បានសម្តែងការគាំទ្រឱ្យមានកិច្ចពិភាក្សាតុមូលអំពី អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ចាក់ផ្សាយតាមប៉ុស្តិ៍ទូរទស្សន៍រដ្ឋ។[61] នៅឆ្នាំ២០១៧ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មានក៏បានប្រកាសពីការបង្កើតគណៈកម្មាធិការមួយដើម្បីសង្កេត និងទទួលពាក្យបណ្តឹងពីទូរទស្សនិកជន ដែលបានឃើញខ្លឹមសាររើសអើងនៅលើបណ្តាញព័ត៌មាន។[62]

23. ការប្រារព្ធទិវាមោទនភាពត្រូវបានរៀបចំឡើងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០០៩ មកម្ល៉េះ ដោយមានការផ្សព្វផ្សាយ និងការចូលរួមកាន់តែច្រើនឡើងៗ។[63] ទោះបីជាដូច្នេះក្តី ការរើសអើង និងការមិនរាប់បញ្ចូលជាហូរហែ បានបន្តបន្ទច់បង្អាក់ដល់ការទទួលបានសិទ្ធិពេញលេញរបស់ប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា។[64]

24. ការស្ទង់មតិឆ្នាំ២០១៧ របស់ ម.ស.ម.ក បង្ហាញថា គ្រួសារឥន្ទធនូរាយការណ៍ឱ្យដឹងពីកម្រិតខ្ពស់នៃការទទួលស្គាល់ពីសំណាក់សហគមន៍របស់ពួកគេ។[65] អ្នកឆ្លើយនឹងការស្ទង់មតិជាច្រើន បានរាយការណ៍អំពីការល្អប្រសើរឡើងនៃការទទួលស្គាល់នេះ ដោយសារតែចលនាទាមទារសិទ្ធិរបស់ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នានៅកម្ពុជា កាន់តែមានភាពលេចធ្លោ។ នេះមានន័យថា ការជឿនលឿនបន្ថែមទៀតនៃការទទួលស្គាល់ផ្នែកច្បាប់ចំពោះសិទ្ធិ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា អាចនាំទៅរកការកើនឡើងនូវកម្រិតនៃការទទួលស្គាល់ ការដាក់បញ្ចូល និងការយល់ដឹងអំពី និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។[66]

ការធ្វើបាប (ចំអកសម្លុត) និងការមិនរាប់បញ្ចូលនៅតាមសាលារៀន

25. ការស្ទង់មតិមួយទៅលើយុវជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាដែលបានធ្វើឡើងដោយ ម.ស.ម.ក កាលពីឆ្នាំ ២០១៥បានបង្ហាញថា ៦២.៧១% នៃអ្នកឆ្លើយតប ធ្លាប់ទទួលរងការធ្វើបាបនៅពេលរៀននៅសាលា និង ៩៣.៥៩% នៃពួកគេ មានអារម្មណ៍ថា ការធ្វើបាបនេះគឺដោយអន្លើ ឬទាំងស្រុង បណ្តាលមកពី និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ របស់ពួកគេ។[67] ការធ្វើបាបដែលទាក់ទងនឹងនិន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ អាចមានផលប៉ះពាល់ទៅលើសក្តានុពលផ្នែកការសិក្សារបស់យុវជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាជាច្រើននាក់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ហើយក៏ប៉ះពាល់ធ្ងន់ធ្ងរទៅលើសុខុមាលភាព មនោសញ្ចេតនា និងផ្លូវចិត្តរបស់ពួកគេផងដែរ។[68] ក្រៅពីទម្រង់ដទៃទៀតនៃការយាយី គោលការណ៍ស្លៀកពាក់ឯកសណ្ឋានបែងចែកតាមភេទ ធ្វើឱ្យកុមារ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាមានអារម្មណ៍ថា មិនស្រណុកក្នុងចិត្ត។ ឧទាហរណ៍ ជាងមួយភាគបួននៃអ្នកចូលរួម (២៦.៨៩%) នៅក្នុងការស្ទង់មតិរបស់ ម.ស.ម.ក បាននិយាយថា គ្រូរបស់ពួកគេពិតជាបានអនុវត្តគោលនយោបាយឯកសណ្ឋានដែលធ្វើឱ្យពួកគេមានអារម្មណ៍មិនស្រួលចិត្ត ហើយចំនួននេះបានកើនឡើងដល់ ៤០.៤៨% ក្នុងចំណោមអ្នកចូលរួមធ្វើការស្ទង់មតិ ដែលផ្តល់អត្តសញ្ញាណខ្លួនឯងថាជា អ្នកប្តូរយេនឌ័រ[69]

26. រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានចាត់វិធានការវិជ្ជមាន និងគួរឱ្យកត់សម្គាល់មួយចំនួន ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានៃការចំអកសម្លុតមកលើកុមារ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា នៅតាមសាលារៀន។ នៅឆ្នាំ២០១៥ ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា ("MOEYS") បានចាប់ដៃគូជាមួយអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីធ្វើការបណ្តុះបណ្តាលបញ្ជ្រាបការយល់ដឹងសម្រាប់គ្រូ ដើម្បីប្រយុទ្ធប្រឆាំងការចំអកសម្លុតមកលើយុវជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ។[70] លើសពីនេះទៀត ក្រសួងអប់រំយុវជននិងកីឡា សហការជាដៃគូជាមួយអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល បានរៀបចំតាក់តែងកម្មវិធីសិក្សា «បំណិនជីវិត» ថ្មី កាលពីឆ្នាំ២០១៧ ដែលផ្តល់ការបង្រៀនដែលមានបរិយាប័ន្ន អំពីបញ្ហាអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ការអប់រំផ្លូវភេទ និងអំពើហិង្សាលើយេនឌ័រ ។[71] សៀវភៅមេរៀនថ្មីនេះ មានគោលបំណងឱ្យគេដាក់បញ្ចូលជាផ្នែកមួយ នៃកម្មវិធីសិក្សាដែលតម្រូវដោយច្បាប់ នៅតាមសាលារៀនរដ្ឋ និងគ្រោងនឹងដាក់ឱ្យអនុវត្តនៅទូទាំងប្រទេស នៅឆ្នាំ២០២៣ (សូមមើលសេចក្តីលម្អិតបន្ថែមនៅត្រង់ផ្នែកទី៧)។

27. កម្ពុជាគឺជាភាគីមួយនៃអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ (CRC) ដែលចែងអំពីសិទ្ធិទទួលបានការអប់រំ[72] និងមាន ខ ចែងអំពីការមិនរើសអើង ដែលត្រូវបានបកស្រាយដោយគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិកុមារថា រួមបញ្ចូលទាំងការហាមឃាត់ការរើសអើងលើ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាផងដែរ។[73] ទោះបីមិនភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចអនុវត្តក្តី គោលការណ៍យ៉កយ៉ាហ្កាតា (Yogyakarta) លេខ ១៦ ចែងថា *«មនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិទទួលបានការអប់រំដោយគ្មានការរើសអើង និងដោយមិនគិតអំពីនិន្នាការភេទ និងអត្តសញ្ញាណយេនឌ័ររបស់ពួកគេឡើយ»* និងយោងទៅតាមអត្ថិភាពនៃកាតព្វកិច្ចវិជ្ជមានទាំងប្រាំពីរ ដែលតម្រូវឱ្យរដ្ឋភាគីចាត់វិធានការផ្នែកច្បាប់ដែលសំដៅលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងប្រឆាំងនឹងប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នានៅក្នុងប្រព័ន្ធ

អប់រំ ក្នុងនោះរាប់បញ្ចូលទាំងការបង្កើតគោលនយោបាយ និងច្បាប់នានា ដើម្បីប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងការចំអកសម្លុតដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាន និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈ។[74]

អំពើហិង្សាផ្អែកលើយេនឌ័រ

28. ទោះបីកម្ពុជាមិនបានទទួលអនុសាសន៍ជាក់លាក់ណាមួយស្តីពី និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈផ្លូវភេទ និងសិទ្ធិអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ក្នុងអំឡុងពេល UPR លើកទីពីររបស់ខ្លួនក្តី ក៏រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានទទួលអនុសាសន៍ចំនួនពីរ ស្តីពីសមភាពយេនឌ័រ និងការរើសអើង និងអំពើហិង្សាផ្អែកលើយេនឌ័រ ដែលក៏ពាក់ព័ន្ធផងដែរទៅនឹងបុគ្គល អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ។[75]

29. នៅឆ្នាំ២០១៤ ផែនការយុទ្ធសាស្រ្ត ៥ឆ្នាំ របស់ក្រសួងកិច្ចការនារី បានកត់សម្គាល់ថា ស្ត្រីស្រឡាញ់ទាំងពីរភេទ និងអ្នកប្តូរយេនឌ័រ គឺស្ថិតក្នុងចំណោមក្រុមមនុស្សដែលងាយរងគ្រោះបំផុតនៅក្នុងសង្គម ដោយពួកគេប្រឈមមុខនឹងហានិភ័យខ្ពស់នៃការរើសអើង ការមាក់ងាយ និង អំពើហិង្សាលើយេនឌ័រ។[76] ទោះបីមានការទទួលស្គាល់បែបនេះពីសំណាក់ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ក្តី ក៏ប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា នៅកម្ពុជានៅតែប្រឈមនឹង អំពើហិង្សាលើយេនឌ័រ (GBV) កម្រិតខ្ពស់ដដែល ដែលប៉ះពាល់ជាពិសេសទៅលើអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រី។

30. នៅក្នុងការស្ទង់មតិឆ្នាំ២០១៦ ដែលធ្វើឡើងដោយ ម.ស.ម.ក អ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីស្ទើរតែទាំងអស់ដែលបានចូលរួមនៅក្នុងការស្ទង់មតិ បានរាយការណ៍ថា ធ្លាប់ទទួលរងនូវការបៀតបៀននៅខណៈពេលដែលស្ថិតនៅតាមទីសាធារណៈដោយសារតែអត្តសញ្ញាណប្តូរយេនឌ័ររបស់ខ្លួន ដែលក្នុងករណីខ្លះជួបប្រទះជាច្រើនលើកច្រើនសារក្នុងអំឡុងពេលមួយឆ្នាំ។[77] ៩២% នៃអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីដែលបានស្ទង់មតិ ធ្លាប់ទទួលរងការបំពានតាមរយៈពាក្យសម្តី ៤៣% ធ្លាប់ទទួលរងអំពើហិង្សាលើរាងកាយ ៣១% ធ្លាប់ទទួលរងការបំពានផ្លូវភេទ និង ២៥% ធ្លាប់ត្រូវបានគេរំលោភសេពសន្ថវៈ។[78] ស្រដៀងគ្នានេះការសិក្សាមួយកាលពីឆ្នាំ២០១៦ ដែលធ្វើឡើងដោយមជ្ឈមណ្ឌលជាតិប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងមេរោគអេដស៍/ជំងឺ អេដស៍ ជំងឺសើស្បែក និងកាមរោគ ("NCHADS") បានបង្ហាញថា ៣៩.២% នៃអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីបានរាយការណ៍ថា ធ្លាប់ត្រូវបានគេបំពានផ្លូវភេទ ហើយ ២៣.៦% បានរាយការណ៍ថា ធ្លាប់ត្រូវបានគេបំពានរាងកាយ ឬការវាយដំ។[79]

31. ជាងនេះទៅទៀត ៣៨.៧% នៃអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រី ដែលស្ទង់មតិដោយ ម.ស.ម.ក ធ្លាប់ត្រូវបាននគរបាលចាប់ខ្លួនយ៉ាងហោចណាស់មួយលើក ដោយក្នុងនោះ ៩១.៦៧% ជឿជាក់ថា នគរបាលចាប់ខ្លួនពួកគេដោយសារតែអត្តសញ្ញាណយេនឌ័ររបស់ពួកគេ និង ៣៣.៥៨% បានរាយការណ៍ថា ធ្លាប់ត្រូវបាន

ចោទប្រកាន់ពីបទល្មើសមួយដែលខុសពីការពិត។[80] ជាងនេះទៅទៀត ការសិក្សារបស់ ម.ស.ម.ក បាន បង្ហាញឱ្យឃើញថា អ្នកប្ដូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីដែលធ្វើការជាស្ត្រីប្រកបរបរសេវាផ្លូវភេទ ជួបប្រទះការ បៀតបៀនពីសំណាក់នគរបាលច្រើនជាងគេ បើធៀបនឹងអ្នកប្ដូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីដែលមិនធ្វើការជា ស្ត្រីប្រកបរបរសេវា ផ្លូវភេទ ដោយមាន ៥៨.៣៣% នៃអ្នកប្ដូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីដែលធ្វើការជាស្ត្រី ប្រកបរបរសេវាផ្លូវភេទ បានរាយការណ៍ថា ធ្លាប់ទទួលរងការបៀតបៀន ឬការធ្វើបាបពីសំណាក់នគរបាល ដោយសារតែពួកគេជាអ្នកប្ដូរយេនឌ័រ និង ៤៦.៩៤% នៃស្ត្រីប្រកបរបរសេវាផ្លូវភេទ រាយការណ៍ថា ធ្លាប់ត្រូវ នគរបាលចោទប្រកាន់ខុសពីការពិតថា បានប្រព្រឹត្តបទល្មើស បើធៀបនឹង ២៥.៨៨% នៃអ្នកប្ដូរយេនឌ័រពី បុរសទៅស្ត្រីដែលមិនធ្វើការជាស្ត្រីប្រកបរបរសេវាផ្លូវភេទ។[81]

អនុសាសន៍

4. ដាក់ចេញនូវគោលនយោបាយជាក់លាក់នៃការមិនរើសអើងផ្អែកលើ និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណ យេនឌ័រ និងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទនៅក្នុងវិស័យសេវាសាធារណៈទាំងមូលនៅប្រទេសកម្ពុជា ដោយ ផ្ដោតជាអាទិភាពនៅក្នុងប្រព័ន្ធអប់រំ (ស្របជាមួយនឹងគោលដៅអភិវឌ្ឍប្រកបដោយចីរភាពទី៤) វិស័យសុខាភិបាល (ស្របនឹងគោលដៅអភិវឌ្ឍប្រកបដោយចីរភាពទី៣) នៅក្នុងបណ្ដាញសារ ព័ត៌មាន និងនៅតាមស្ថាប័ននគរបាលនៅថ្នាក់មូលដ្ឋាន និងនៅថ្នាក់ជាតិ (ស្របនឹង គោលដៅអភិវឌ្ឍ ប្រកបដោយចីរភាពទី ១) នៅត្រឹមឆ្នាំ២០២០ និងអនុវត្តជាបន្តនូវគំនិតផ្ដួចផ្ដើមលើកកម្ពស់ការយល់ ដឹងបែបសកម្ម ដើម្បីបង្កើនការយល់ដឹងអំពីសិទ្ធិ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ក្នុងចំណោមសាធារណជន ទូទៅ និងមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល។

5. បង្កើតយន្តការគាំពារកុមារនៅតាមសាលារៀន ដើម្បីធានាថា ពួកគេមានសមត្ថភាពតាមដាន និងឆ្លើយ តបទៅនឹងការរើសអើង និងអំពើហិង្សាផ្អែកលើ និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញ លក្ខណៈភេទ នៅមុនឆ្នាំ២០២០។

6. ធានាថា សិស្សានុសិស្សគ្រប់រូបត្រូវបានអនុញ្ញាតឱ្យជ្រើសរើសស្លៀកពាក់ឯកសណ្ឋានសាលាដែល ស្របទៅនឹងអត្តសញ្ញាណយេនឌ័រដែលគាត់កំណត់ដោយខ្លួនឯង ទាំងនៅក្នុងប្រព័ន្ធអប់រំរដ្ឋ និងប្រព័ន្ធ អប់រំឯកជន នៅឆ្នាំ២០២០។

4. ឱកាសការងារ និងស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រជាជនអ្នកស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា

32. ប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា នៅប្រទេសកម្ពុជា ប្រឈមនឹងការរើសអើងនៅក្នុងការទទួលបាន និង រក្សាការងារ ព្រមទាំងការរើសអើង និងការមិនរាប់បញ្ចូលនៅក្នុងកន្លែងធ្វើការ។ ផ្នែកនេះក៏ពិនិត្យផងដែរ ទៅ

លើស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាព្រមទាំងផ្នត់គំនិតសង្គម និងការរើសអើង ដែលទទួលរងដោយ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាដែលប្រកបរបរសេវាផ្លូវភេទ។

ការរើសអើងក្នុងការទទួលបានការងារ និងការរើសអើងនៅកន្លែងធ្វើការ

33. មាត្រា ១២ នៃច្បាប់ការងាររបស់ប្រទេសកម្ពុជា មានចែងនូវបទប្បញ្ញត្តិស្តីពីការមិនរើសអើងនៅកន្លែងការងារ ប៉ុន្តែ មិនបានទទួលស្គាល់ពី និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ ជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការមិនរើសអើងឡើយ។[82] មាត្រា ៦ នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌ ("ក.អ.ស.ស.អ") ដែលកម្ពុជាគឺជារដ្ឋភាគីមួយដែរក្នុងការទទួលស្គាល់ «សិទ្ធិធ្វើការងារ»[83] ហើយគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌ របស់អង្គការសហប្រជាជាតិ បានបកស្រាយច្បាស់លាស់ថា សិទ្ធិនេះមានន័យថា ទីផ្សារការងារគួរតែបើកចំហសម្រាប់មនុស្សគ្រប់រូប ដោយគ្មានការរើសអើង ក្នុងនោះរាប់បញ្ចូលទាំងការរើសអើងផ្អែកលើនិន្នាការភេទផងដែរ។[84] ជាងនេះទៅទៀត យោងតាមមាត្រា 2 នៃ ("ក.អ.ស.ស.អ") រដ្ឋភាគីត្រូវតែ*«ធានាថា សិទ្ធិដែលមានចែងនៅក្នុងកតិកាសញ្ញាបច្ចុប្បន្ន នឹងត្រូវអនុវត្តដោយគ្មានការរើសអើង ទោះប្រភេទណាក៏ដោយ ចំពោះ [...] ឬឋានៈផ្សេងទៀតឡើយ»*[85] ហើយគណៈកម្មាធិការបានថ្លែងថា *«ឋានៈផ្សេងទៀត»* រួមបញ្ចូលទាំងនិន្នាការភេទ និងអត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ។[86]

34. ការស្រាវជ្រាវស្តីពីអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីនៅកម្ពុជា ដែលធ្វើឡើងដោយម.ស.ម.ក នៅឆ្នាំ២០១៦ បានបង្ហាញថា អ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីប្រឈមនឹងការរើសអើងច្រើននៅក្នុងការងារ ដោយជួបការលំបាកនៅក្នុងការទទួល និងរក្សាបានការងារផ្លូវការ។[87] ជាងមួយភាគបី (៣៤.៣៥%) នៃអ្នកឆ្លើយសំណួរទាំងអស់ បានរាយការណ៍ថា ធ្លាប់ត្រូវបានគេបដិសេធការងារដោយសារតែខ្លួនជាអ្នកប្តូរយេនឌ័រ និង ២៦.៦២% នៃអ្នកឆ្លើយតបទាំងអស់ បាននិយាយថា ពួកគេធ្លាប់ត្រូវគេបញ្ឈប់ពីការងារដោយសារតែនិន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ។[88] ការរកឃើញស្រដៀងគ្នានេះចេញពីការសិក្សាមួយ ដែលធ្វើឡើងដោយ NCHADS កាលពីឆ្នាំ២០១៦ បានបង្ហាញថា ៤២.១% នៃអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីដែលបានស្ទង់មតិ ធ្លាប់ជួបបញ្ហាក្នុងការទទួលបានការងារ ចំណែកឯ ២៤.៣% ធ្លាប់ជួបបញ្ហាបាត់បង់ការងារ។[89]

35. ក្រៅពីការរើសអើងក្នុងការទទួលបានការងារ ប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា នៅកម្ពុជា ក៏ជួបប្រទះបញ្ហានៃការមិនរាប់បញ្ចូល និងការរើសអើងនៅក្នុងកន្លែងធ្វើការផងដែរ។ ម.ស.ម.ក កន្លងមក ធ្លាប់បានប្រមូលភស្តុតាងនៃការធ្វើបាបកម្រិតខ្ពស់ដែលត្រូវបានគេរាយការណ៍ថា កើតមាននៅក្នុងកន្លែងធ្វើការ ទៅលើអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រី ក្នុងនោះរាប់ទាំងការបៀតបៀន និងការធ្វើបាបផងដែរ ដោយមាន ២៦.៧២% នៃអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីដែលបានស្ទង់មតិដោយ ម.ស.ម.ក បានរាយការណ៍ថា ធ្លាប់

ត្រូវប្រធាន ឬសហការីបៀតបៀន ឬធ្វើបាប ដោយសារតែ និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ របស់ពួកគាត់។[90]

ស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រជាជន អ្នកស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា

36. ការស្ទង់មតិទូទាំងប្រទេសមួយដែលធ្វើឡើងដោយ រ៉ក់ កាលពីឆ្នាំ២០១៥ បានរកឃើញថា ការងារសំខាន់ជាងគេបំផុតទាំង ៦ សម្រាប់ប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា នៅកម្ពុជា រួមមាន (១) កសិករ (២) មុខរបរផ្ទាល់ខ្លួន/អាជីវករ (៣) សិស្ស-និស្សិត (៤) កម្មកររោងចក្រកាត់ដេរ (៥) វិស័យសេវាកម្ម និង (៦) អ្នកធ្វើការក្នុងវិស័យកសិកម្ម។[91] ការសិក្សាអំពីអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីនៅតំបន់ទីក្រុងដែលធ្វើឡើងដោយ ម.ស.ម.ក កាលពីឆ្នាំ២០១៦បានបង្ហាញថា មួយផ្នែកធំដោយសារតែការរើសអើងនៅក្នុងការងារ អ្នកប្តូរយេនឌ័រប្រឈមមុខនឹងអត្រាគ្មានការងារធ្វើខ្ពស់ ហើយជារឿយៗ ត្រូវគេរុញឱ្យទៅស្វែងរកការងារនៅក្នុងមុខរបរចង្អៀត បន្ទាប់បន្សំ ឬសម្រាប់តែភេទស្រី (ដូចជា របរសេវាផ្លូវភេទ ធ្វើសក់ ផាត់មុខ ឬបោកគក់)។[92] ការសិក្សារបស់ ម.ស.ម.ក និងការស្រាវជ្រាវផ្សេងទៀត ក៏បានបង្ហាញផងដែរថា ជម្រើសវិស័យអាជីពដ៏ចង្អៀតទាំងនេះអាចនឹងបណ្តាលមកពីការរឹតត្បិតខ្លួនឯងពីក្នុងចិត្ត ដែលអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីប្រកាន់យកនៅក្នុងបរិបទទូលំទូលាយនៃការរើសអើងនៅក្នុងសង្គម។[93]

37. ប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នានៅកម្ពុជា ភាគច្រើនធ្វើការនៅក្នុងវិស័យរងការមើលស្រាលមួយចំនួនដែលរារាំងពួកគេមិនអាចគេចចេញពីវដ្តនៃភាពក្រីក្របាន។ ស្ថានភាពនេះត្រូវបានជុនជាបកាន់តែខ្លាំងឡើងថែមទៀតដោយសារ មិនរាប់បញ្ចូលពួកគេនៅក្នុងគ្រួសារ នៅតាមសាលារៀន និងនៅក្នុងសហគមន៍[94] ដែលបណ្តាលឱ្យប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាជាច្រើន ចាកចេញពីស្រុកកំណើតរបស់ខ្លួនដែលជាហេតុបង្កើតនូវវិបត្តិបន្ថែមដល់ពួកគេ។[95] ការធ្វើសមាហរណកម្មប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ពេញលេញទៅក្នុងកម្លាំងពលកម្មកម្ពុជា ទីមួយ នឹងកាត់បន្ថយភាពក្រីក្ររបស់ប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា និងទីពីរ នឹងផ្តល់ផលប្រយោជន៍សេដ្ឋកិច្ចដល់ប្រទេសជាតិទាំងមូល។

ផ្នត់គំនិតសង្គម និងការរើសអើងលើអ្នករកស៊ីផ្លូវភេទរបស់អ្នកស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា

38. ការស្ទង់មតិឆ្នាំ២០១៦ របស់ ម.ស.ម.ក ស្តីពីអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីបង្ហាញថា ការរើសអើងពីសំណាក់និយោជកអាចជាកត្តាចម្បងមួយ នៅក្នុងការបណ្តាលឱ្យអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីងាកទៅរករបរសេវាផ្លូវភេទ។[96] ការស្ទង់មតិរបស់ ម.ស.ម.ក ក៏បានបង្ហាញផងដែរថា អ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីដែលប្រឡូកក្នុងរបរសេវាផ្លូវភេទ ទទួលរងនូវការរើសអើងធ្ងន់ធ្ងរនៅក្នុងទិដ្ឋភាពភាគច្រើនបំផុតនៃជីវិតរស់នៅប្រចាំថ្ងៃ។[97] សំខាន់ជាងនេះទៀត ក្នុងចំណោមអ្នកដែលបានរាយការណ៍ថា បានប្រឡូកក្នុងរបរសេវាផ្លូវ

ភេទនៅគ្រាមួយកាលពីពេលកន្លងមក មាន ៩៥.៧៤% ដែលធ្លាប់ទទួលរងការបៀតបៀនដោយពាក្យសម្តី ៩១.៣% ត្រូវគេបំពានរាងកាយ និង៨៥.១១% ត្រូវគេបំពានផ្លូវភេទ ក្នុងពេលប្រឡូកនូវមុខរបរសេវា ផ្លូវភេទ។[98] ការមាក់ងាយនិងការរើសអើងប្រឆាំងនឹងអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រីដែលប្រឡូកក្នុងមុខរបរសេវាផ្លូវភេទ ក៏បានរីករាលដាលទៅដល់ជីវិតឯកជនរបស់ពួកគេផងដែរ។[99]

អនុសាសន៍

5. ធ្វើវិសោធនកម្មមាត្រា ១២ នៃច្បាប់ការងារឆ្នាំ១៩៩៧ ដើម្បីដាក់បញ្ចូលមាត្រាមួយដែលហាមឃាត់ការរើសអើងនៅកន្លែងការងារដែលផ្អែកលើមូលដ្ឋាន និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ ទាំងនៅក្នុងការងាររដ្ឋ និងនៅក្នុងការងារឯកជន ក្នុងនោះរាប់ទាំងការរើសអើងទាក់ទងនឹងការបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ ការជ្រើសរើសបុគ្គលិក ការដំឡើងឋានៈ ការបញ្ឈប់ពីការងារ លក្ខខណ្ឌការងារ និងប្រាក់ឈ្នួល នៅមុនដំណាច់ឆ្នាំ២០២១ ស្របទៅតាម គោលដៅអភិវឌ្ឍប្រកបដោយចីរភាព ៨.៥។[100]

6. អនុវត្តគំនិតផ្តួចផ្តើមនានាដែលសំដៅធានាសិទ្ធិទទួលបានការងាររបស់ប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាក្នុងនោះរាប់បញ្ចូលទាំងកម្មវិធីបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ។

7. ធានាការការពារប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពចំពោះប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាដែលប្រឡូកនៅក្នុងរបរសេវាផ្លូវភេទស្របទៅតាម គោលដៅអភិវឌ្ឍប្រកបដោយចីរភាពទី ៨។

5. ស្ថានភាពរបស់បុគ្គលអន្តរភេទ[101] នៅកម្ពុជា

39. ស្ថានភាពរបស់ប្រជាជនអន្តរភេទ គឺនៅមិនទាន់បានពិនិត្យនៅឡើយនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។ ទិន្នន័យរដ្ឋាភិបាល និងការស្រាវជ្រាវណាមួយដែលបានបោះពុម្ពផ្សាយរួច ស្តីពីប្រជាជនអន្តរភេទ និងបញ្ហាដែលពួកគេជួបប្រទះនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ទាក់ទងនឹងលទ្ធភាពទទួលសេវាសុខភាពរាងកាយ និងផ្លូវចិត្ត ទាក់ទងនឹងការចំអកសម្លុត និងការមិនរាប់បញ្ចូល ឬការអនុវត្តការវះកាត់ពាក់ព័ន្ធនឹងលក្ខណៈភេទរបស់ទារក និងកុមារអន្តរភេទ គឺពុំទាន់មាននៅឡើយទេ។

អនុសាសន៍

6. គោរព ការពារ និងបំពេញនូវសិទ្ធិបុគ្គល អន្តរភេទនៅគ្រប់ច្បាប់ គោលនយោបាយ និងកម្មវិធីទាំងអស់ ជាពិសេស ទាក់ទងនឹងសុខភាព ការងារ និងការអប់រំ។

7. ធ្វើការស្រាវជ្រាវស្ដីពីស្ថានភាព និងសេចក្ដីត្រូវការរបស់ប្រជាជនអន្តរភេទ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា បន្ទាប់ពីពិគ្រោះយោបល់ជាមួយអ្នកជំនាញ និងសហគមន៍អន្តរភេទ នៅត្រឹមឆ្នាំ២០២២។

8. ធានាថា នីតិវិធីវេជ្ជសាស្ត្រទាំងអស់ស្របទៅតាមបទដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្សជាធរមាន ក្នុងនោះរាប់បញ្ចូលទាំងការគាំទ្រផ្នែកផ្លូវចិត្តដល់សហគមន៍អន្តរភេទ។ ជាពិសេស ការពារ និងធានាថា គ្មានការវះកាត់ ឬប្រតិបត្តិការដែលគ្មានការយល់ព្រម និងមិនចាំបាច់តាមលក្ខណៈវេជ្ជសាស្ត្រណាមួយ ត្រូវបានធ្វើឡើងទៅលើទារក និងកុមារអន្តរភេទឡើយ។

6. សិទ្ធិសុខភាពរបស់ អ្នកស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា

40. នៅក្នុងអំឡុងពេល យូ.ភី.អ លើកទីពីររបស់ខ្លួន ប្រទេសកម្ពុជាទទួលបាន ការគាំទ្រនូវអនុសាសន៍ចំនួន ១៦ ចំណុច ស្ដីពីសិទ្ធិសុខភាព ដែលពីរចំណុចសំដៅដោយផ្ទាល់ទៅលើ សិទ្ធិសុខភាពបន្តពូជ និងសិទ្ធិសុខភាពផ្លូវភេទ។[102] ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា នៅកម្ពុជា នៅតែប្រឈមមុខនឹងឧបសគ្គជាច្រើនដែលរារាំង ដល់ការទទួលបានភាពពេញលេញនូវសិទ្ធិសុខភាពរបស់ពួកគេ។ ចំណេះដឹង និងការយល់ដឹងអំពី និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ នៅមានកម្រិតទាបនៅឡើយនៅក្នុងចំណោមអ្នកប្រកបវិជ្ជាជីវៈវេជ្ជសាស្ត្រនៅប្រទេសកម្ពុជា ហើយការបញ្ជ្រាបការយល់ដឹង និងការកសាងសមត្ថភាពលើបញ្ហានេះ កន្លងមក នៅមានកម្រិតតិចតួចនៅឡើយ។ ដូច្នេះហើយទើបនៅមានការរឹតត្បិតទាក់ទងនឹងការផ្ដល់សេវាសុខភាព ដែលបំពេញតាមតម្រូវការរបស់ប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ។ ផ្នែកនេះពិនិត្យទៅលើលទ្ធភាពទទួលបានការព្យាបាលសម្រាប់ប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ដែលផ្ទុកមេរោគអេដស៍/ជំងឺអេដស៍ លទ្ធភាពទទួលបានការថែទាំសុខភាពគ្រប់ជ្រុងជ្រោយសម្រាប់ប្រជាជនអ្នកប្ដូរយេនឌ័រនិងលទ្ធភាពទទួលបានការរំលូតកូនដោយស្របច្បាប់ និងដោយសុវត្ថិភាពសម្រាប់ស្ត្រីស្រឡាញ់ស្ត្រី និងអ្នកប្ដូរយេនឌ័រពីស្ត្រីទៅបុរស ។

ការទទួលបានការព្យាបាលសម្រាប់ អ្នកស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា ដែលផ្ទុកមេរោគអេដស៍/ជំងឺអេដស៍

41. ក្នុងអំឡុងវគ្គ យូ.ភី.អ លើកទីពីរ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានទទួលយកអនុសាសន៍ *«ផ្ដល់ការព្យាបាលដោយឥតគិតថ្លៃដល់ស្ត្រី និងបុរសដែលផ្ទុកមេរោគអេដស៍/ជំងឺអេដស៍ ដើម្បីបង្ការការឆ្លងពីម្ដាយទៅកូន»*។[103] រយៈពេលពីរទសវត្សរ៍កន្លងមកនេះ គេសង្កេតឃើញមានការវិវឌ្ឍន៍ជាវិជ្ជមាន នៅក្នុងការឆ្លើយតបទៅនឹងមេរោគអេដស៍របស់ប្រទេសកម្ពុជា។[104]

42. ទោះបីមានវឌ្ឍនភាពបែបនេះក្តី ប្រេវ៉ាឡង់មេរោគអេដស៍នៅតែមានកម្រិតខ្ពស់នៅឡើយ ក្នុងចំណោមប្រជាជនដែលមានហានិភ័យខ្ពស់ ក្នុងនោះរាប់បញ្ចូលទាំងបុគ្គលិកធ្វើការក្នុងវិស័យកម្សាន្ត បុរសដែលរួមភេទជាមួយបុរស អ្នកប្តូរយេនឌ័រពីបុរសទៅស្ត្រី និងអ្នកប្រើប្រាស់គ្រឿងញៀន។[105] ជាងនេះទៅទៀត ប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា អាយុក្រោម១៨ ឆ្នាំ ជាធម្មតា ត្រូវគេបដិសេធ ការទទួលសេវាធ្វើតេស្តឈាមរកមេរោគអេដស៍ នៅក្រោមច្បាប់ និងគោលនយោបាយដែលមានស្រាប់ ដែលជារឿយៗបន្ទប់បង្អាក់ដល់លទ្ធភាពរបស់ពួកគេក្នុងការទទួលសេវាធ្វើតេស្ត។[106] ឧបសគ្គផ្នែកច្បាប់ និងរចនាសម្ព័ន្ធសំខាន់ៗ ព្រមទាំងផ្នត់គំនិតសង្គម និងការរើសអើងចំពោះសហគមន៍ដែលប្រឈមហានិភ័យ នៅតែមាននៅឡើយ ដែលបន្តរារាំងការទទួលបានសេវាសុខភាព និងសេវាមិនមែនសុខភាពទាក់ទងនឹងមេរោគអេដស៍របស់ក្រុមទាំងនេះ។ បន្ថែមលើនេះ ការប្រើប្រាស់ស្រោមអនាម័យជាប់លាប់ក្នុងចំណោមក្រុមទាំងនេះ[107] ការធ្វើតេស្តរកមេរោគអេដស៍ និងការពិនិត្យជំងឺកាមរោគ នៅមានកម្រិតទាបនៅឡើយ។[108]

43. ប្រទេសកម្ពុជាបានប្តេជ្ញាចិត្តបញ្ចប់ជំងឺអេដស៍ នៅត្រឹមឆ្នាំ២០២៥ គឺ ៥ឆ្នាំនៅមុនទិសដៅសកលលោក ដែលបានកំណត់នៅក្នុង គោលដៅអភិវឌ្ឍប្រកបដោយចីរភាព ។[109] ដើម្បីសម្រេចគោលដៅនេះ កិច្ចប្រឹងប្រែងបន្ថែមទៀតចាំបាច់ត្រូវធ្វើឡើង ជាពិសេស ដើម្បីធានាថា ប្រជាជនដែលប្រឈមហានិភ័យខ្ពស់ត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយទៅដល់គោលដៅ ប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ជាមួយនឹងកញ្ចប់សេវាជាខ្សែសង្វាក់ពី ការបង្ការ ហូតដល់ការថែទាំ និងសេវាព្យាបាល និងធានាថា ប្រជាជនផ្ទុកមេរោគអេដស៍ដែលមិនបានធ្វើតេស្ត ដឹងពីស្ថានភាពរបស់ខ្លួន និងចុះឈ្មោះដើម្បីទទួលបានសេវាបង្ការ និងព្យាបាលមេរោគអេដស៍។

ការទទួលបានសេវាសុខភាព និងព័ត៌មានពីសេវាសុខភាពគ្រប់ជ្រុងជ្រោយសម្រាប់អ្នកប្តូរយេនឌ័រ

44. នៅក្នុងអំឡុងវដ្ត យូ.ភី.អ លើកទីពីរ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានទទួល និងគាំទ្រអនុសាសន៍ក្នុងការ «បង្កើនកិច្ចប្រឹងប្រែងជាបន្ត ដែលសំដៅលើកកម្ពស់សិទ្ធិសុខភាពប្រកបដោយសមធម៌ សម្រាប់ប្រជាជនកម្ពុជាគ្រប់រូប»។[110] ទោះបីជាមានកិច្ចប្រឹងប្រែងពីសំណាក់ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ក្នុងការបង្កើនលទ្ធភាពទទួលបានការថែទាំសុខភាពអ្នកប្តូរយេនឌ័រ នៅតែប្រឈមមុខនឹងឧបសគ្គក្នុងការទទួលបានសេវា និងព័ត៌មានអំពីសេវាសុខភាពគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ ក្នុងនោះរាប់ទាំងការព្យាបាលដោយអ័រម៉ូន ជំនួយសុខភាពផ្លូវចិត្ត និងជំនួយផ្នែកច្បាប់។

45. មិនមានសេវាថែទាំសុខភាពទាក់ទងនឹងអ្នកប្តូរយេនឌ័រឡើយ ហើយក៏គ្មានច្បាប់ បទប្បញ្ញត្តិ ឬឯកសាររដ្ឋបាល ដែលចែងថា តើសេវាបែបនេះស្របច្បាប់ ឬខុសច្បាប់ នោះឡើយ។ ជាផលវិបាក សេវាបែបនេះអាចរកបាន គឺមិនស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យត្រឹមត្រូវនោះទេ។[111] ដោយមូលហេតុនេះហើយ ទើបប្រជាជន

អ្នកប្តូរយេនឌ័រនៅកម្ពុជា តែងតែធ្វើដំណើរទៅកាន់ប្រទេសផ្សេងដើម្បីស្វែងរកការវះកាត់[112] ហើយប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាជាច្រើន ពឹងផ្អែកលើមិត្តភក្តិរបស់ខ្លួនដើម្បីសាកសួរព័ត៌មានអំពីប្រតិបត្តិការវះកាត់ប្តូរយេនឌ័រ ហើយអ្នកខ្លះថែមទាំងអនុវត្តការថែទាំវេជ្ជសាស្ត្រដោយខ្លួនឯងទៀតផង ដែលអាចនឹងបណ្តាលឱ្យមានផលវិបាកធ្ងន់ធ្ងរ ហើយផលប៉ះពាល់ពីទង្វើបែបនេះត្រូវបានរាយការណ៍ថា មានកើតមានផងដែរ។[113]

46. ជាងនេះទៅទៀត ប្រជាជន អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នាប្រឈមមុខនឹងបញ្ហាទាក់ទងនឹងសុខភាពផ្លូវចិត្តជាច្រើន មួយផ្នែកគឺដោយសារតែការរើសអើងពាក់ព័ន្ធនឹង និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទរបស់ពួកគេ។ ជាក់ស្តែង ២២% នៃប្រជាជនអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នារាយការណ៍ថា មានអារម្មណ៍ខ្មាសអៀនចំពោះខ្លួនពួកគេ នេះបើផ្អែកតាមការសិក្សាមួយរបស់ រ៉ក់ ដែលបានធ្វើឡើងកាលពីឆ្នាំ២០១៥។[114] បច្ចុប្បន្ន សេវាសុខភាពផ្លូវចិត្តដែលជាក់លាក់សម្រាប់ អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នានៅមានកម្រិតតិចតួចណាស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា។

ការទទួលបានព័ត៌មានអំពីសុខភាពបន្តពូជ និងការរំលូតកូនដោយស្របច្បាប់ និងដោយសុវត្ថិភាព សម្រាប់ស្ត្រីស្រឡាញ់ស្ត្រី ស្ត្រីស្រឡាញ់ទាំងពីរភេទ អន្តរភេទ និងអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីស្ត្រីទៅបុរស

47. នៅក្នុងអំឡុងវដ្ត យូ.ភី.អ លើកទីពីរ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានទទួល និងគាំទ្រអនុសាសន៍ក្នុងការ «បង្កើនការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានស្តីពីសុខភាពផ្លូវភេទ និងសុខភាពបន្តពូជ ក្នុងនោះរាប់បញ្ចូលទាំងវិធីសាស្ត្រពន្យារកំណើតទំនើប ជាពិសេស សម្រាប់ស្ត្រីដែលរស់នៅតាមទីជនបទ»។[115] អ្នកប្តូរយេនឌ័រពីស្ត្រីទៅបុរសដែលមិនទាន់បានធ្វើការវះកាត់ប្តូរភេទ និងស្ត្រីស្រឡាញ់ស្ត្រី អាចនឹងក្លាយជាជនរងគ្រោះនៃអំពើហិង្សាផ្លូវភេទ និង/ឬអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំ[116] ដូច្នេះ ពួកគេគឺជាក្រុមងាយរងគ្រោះជាពិសេស ដែលត្រូវការជាចាំបាច់នូវលទ្ធភាពទទួលបានព័ត៌មានអំពីសុខភាពបន្តពូជ និងការរំលូតកូនដោយស្របច្បាប់ និងដោយសុវត្ថិភាព។ ទោះបីជាគេឃើញមានវឌ្ឍនភាពវិជ្ជមានខ្លះទាក់ទងនឹង ច្បាប់ស្តីពីការរំលូតកូនដែលបានអនុម័តកាលពីឆ្នាំ១៩៩៧[117] ក្តី ក៏កង្វះលទ្ធភាពទទួលបានសេវារំលូតកូនដោយសុវត្ថិភាព[118] និងកង្វះការយល់ដឹងអំពីភាពស្របច្បាប់នៃការរំលូតកូន[119] នៅតែជាបញ្ហាប្រឈមនៅឡើយ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដែលប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិសុខភាពបន្តពូជរបស់ស្ត្រី និងអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីស្ត្រីទៅបុរស។

អនុសាសន៍

7. ជានាថាបុគ្គលិកថែទាំសុខភាព ទាំងអស់ត្រូវបានបណ្តុះបណ្តាលអំពីនិន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ ក្នុងនោះរាប់ទាំងតាមរយៈការដាក់បញ្ចូល និន្នាការភេទ អត្ត

សញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ ទៅក្នុងកម្មវិធីសិក្សារបស់សាលាវេជ្ជសាស្ត្រ និងគិលានុប្បដ្ឋាយិកានៅមុនវដ្ត យូ.ភី.អ លើកក្រោយ ស្របទៅតាម គោលដៅអភិវឌ្ឍប្រកបដោយចីរភាព ៣។[120]

8. ធានាលទ្ធភាពទទួលបានសេវាពិគ្រោះបញ្ហា និងសេវាព្យាបាលដោយឱសថ ដែលមានតម្លៃសមរម្យ និងមានគុណភាព សម្រាប់អ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា ដែលផ្ទុកមេរោគអេដស៍/ជំងឺអេដស៍ ក្នុងនោះរាប់បញ្ចូលទាំងអ្នកដែលមានអាយុក្រោម ១៨ឆ្នាំ និងធានានូវការលៃលកថវិកាជាតិគ្រប់គ្រាន់ និងការផ្តល់ហិរញ្ញប្បទានប្រកបដោយនិរន្តភាពរយៈពេលវែង សម្រាប់សេវាទាំងនេះ នៅមុនវដ្ត យូ.ភី.អ លើកក្រោយ ស្របទៅតាម គោលដៅអភិវឌ្ឍប្រកបដោយចីរភាពទី ៣.៣។[121]

9. បង្កើត «ក្រុមការងារបច្ចេកទេស» នៅក្នុងក្រសួងសុខាភិបាល ទទួលបន្ទុកផ្តល់សេវាសុខភាពគ្រប់ជ្រុងជ្រោយដល់ប្រជាជនអ្នកប្តូរយេនឌ័រ (ក្នុងនោះរាប់ទាំង សេវាព្យាបាលវេជ្ជសាស្ត្រ និងសេវាពិគ្រោះបញ្ហា) ដែលត្រូវអនុវត្តនៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធសុខភាពសាធារណៈដែលមានស្រាប់ និងធានាការបែងចែកថវិកាជាតិគ្រប់គ្រាន់ និងហិរញ្ញប្បទានប្រកបដោយនិរន្តភាពរយៈពេលវែង សម្រាប់សេវាទាំងនេះ នៅត្រឹមដំណាច់ឆ្នាំ២០២២ ស្របតាម គោលដៅអភិវឌ្ឍសហសវត្សប្រកបដោយចីរភាពទី ៣.៨។[122]

10. បង្កើនលទ្ធភាពទទួលបានព័ត៌មានស្តីពីការរំលូតកូនដោយស្របច្បាប់ និងដោយសុវត្ថិភាព សម្រាប់ប្រជាជនងាយរងគ្រោះ ក្នុងនោះរួមបញ្ចូលទាំងស្ត្រីស្រឡាញ់ស្ត្រី ស្ត្រីស្រឡាញ់ទាំងពីរភេទ អន្តរភេទ និងអ្នកប្តូរយេនឌ័រពីស្ត្រីទៅបុរស តាមរយៈយុទ្ធនាការជាតិ ស្របតាម គោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយចីរភាព ៣.៧។[123]

7. ការសម្រេចបានការអប់រំផ្លូវភេទគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ ដែលរួមបញ្ចូលប្រធានបទនិន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ និងការអប់រំអំពីផ្លូវភេទគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ នៅតាមសាលារៀន

48. នៅក្រោមវដ្ត យូ.ភី.អ លើកទីពីរ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានទទួល និងគាំទ្រអនុសាសន៍ «បង្កើនការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានអំពីសុខភាពផ្លូវភេទ និងសុខភាពបន្តពូជ ក្នុងនោះរាប់បញ្ចូលទាំងវិធីសាស្ត្រពន្យារកំណើតទំនើប ជាពិសេស សម្រាប់ស្ត្រីដែលរស់នៅតាមទីជនបទ»។[124] ចាប់តាំងពីពេលនោះមក រដ្ឋាភិបាលបានបង្កើនកិច្ចប្រឹងប្រែងរបស់ខ្លួន នៅក្នុងការអនុវត្តការអប់រំអំពីផ្លូវភេទគ្រប់ជ្រុងជ្រោយដូចដែលបានចែងនៅក្នុងគោលនយោបាយជាតិស្តីពីប្រជាជន។[125]

49. កាលពីខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៦ ការអប់រំសុខភាពត្រូវបានអនុម័តជាប្រធានបទស្នូល និងចាំបាច់ សម្រាប់គ្រប់កម្រិតថ្នាក់សិក្សាទាំងអស់ ដែលធានាថា គ្មានថ្នាក់ណាមួយ និងសិស្សណាម្នាក់ត្រូវបាន «ទុកចោល» នោះ

ឡើយ សម្រាប់ការដាក់បញ្ចូលគ្រប់ជ្រុងជ្រោយនូវ ការអប់រំអំពីផ្លូវភេទគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ ទៅក្នុងការអប់រំសុខភាពផ្លូវភេទ និងសុខភាពបន្តពូជ ចាប់ពីថ្នាក់ទី៥ ដល់ថ្នាក់ទី១២។ ប្រធានបទ ការអប់រំអំពីផ្លូវភេទគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ ដែលមាននៅក្នុងកម្មវិធីសិក្សាស្នូល រួមមាន ការដល់វ័យគ្រប់ការ យេនឌ័រ អំពើហិង្សា ផ្អែកលើយេនឌ័រ គ្រឿងញៀន បំណិនជីវិត (គុណតម្លៃ សិទ្ធិ ក្រមសីលធម៌ ការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្ត ការធ្វើផែនការអនាគត និងមនោសញ្ចេតនា) ការមានផ្ទៃពោះ ការធ្វើផែនការគ្រួសារ ជំងឺកាមរោគ និងមេរោគអេដស៍/ជំងឺអេដស៍។

50. នៅឆ្នាំ២០១៧ ក្រសួងអប់រំយុវជននិងកីឡាដោយពិគ្រោះយោបល់ជាមួយ អង្គការសង្គមស៊ីវិល បានរៀបចំបង្កើត និងដាក់ស្នើនូវកម្មវិធីសិក្សា «បំណិនជីវិត» ថ្មី សម្រាប់ថ្នាក់ទី១-១២ ដែលផ្តល់ការបង្រៀនគ្រប់ជ្រុងជ្រោយអំពីបញ្ហានិន្នាការភេទ ការអប់រំអំពីភេទ និងអំពើហិង្សាផ្អែកលើយេនឌ័រ ។[126] កម្មវិធីសិក្សាដែលស្នើឡើង រួមមាន ការបង្រៀនពីការរួមភេទដែលមានសុវត្ថិភាព ការមិនរើសអើងចំពោះអ្នកស្រឡាញ់ភេទដូចគ្នា និងការសម្រេចដោយខ្លួនឯងសម្រាប់ទំនាក់ទំនងស្នេហា ក្នុងនោះរាប់ទាំងជម្រើសអាពាហ៍ពិពាហ៍ផងដែរ។ កម្មវិធីសិក្សា ការអប់រំអំពីផ្លូវភេទគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ ស្នើឡើងថ្មីនេះ សំដៅក្លាយជាផ្នែកមួយនៃកម្មវិធីសិក្សាជាកាតព្វកិច្ច នៅតាមសាលារៀនរដ្ឋ និងគ្រោងដាក់ចេញឱ្យអនុវត្តនៅទូទាំងប្រទេស នៅត្រឹមឆ្នាំ២០១៣។ នាយកដ្ឋានសិក្សាសុខភាពនៅតាមសាលារបស់ ក្រសួងអប់រំយុវជននិងកីឡាបច្ចុប្បន្ន កំពុងដំណើរការការងារធ្វើបច្ចុប្បន្នភាពមេរៀនអប់រំសុខភាព និងសៀវភៅសរសេរ ដោយមានជំនួយពីអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល និងមូលនិធិប្រជាជនរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ("UNFPA")។ អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលក៏បន្តធ្វើការសហការជាមួយ ក្រសួងអប់រំយុវជននិងកីឡាដើម្បីធានាថា កម្មវិធីសិក្សានេះគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ និងដាក់បញ្ចូលប្រធានបទនិន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈផ្លូវភេទ ដោយធ្វើការតស៊ូមតិឱ្យមានការដាក់បញ្ចូលប្រធានបទ ផ្លូវភេទ និងអត្តសញ្ញាណយេនឌ័រ និងការបង្ហាញយេនឌ័រ។

អនុសាសន៍

11. ធានាថា គ្រូបង្រៀនគ្រប់រូបទទួលបានការបណ្តុះបណ្តាលគ្រប់ជ្រុងជ្រោយស្តីពី សិទ្ធិសុខភាពបន្តពូជ និងសិទ្ធិសុខភាពផ្លូវភេទ ក្នុងនោះរាប់បញ្ចូលទាំងសិទ្ធិ និន្នាការភេទ អត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទនៅមុនដំណាច់ឆ្នាំ២០២២។
12. ធានាថវិកាគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់នាយកដ្ឋានសិក្សាសុខភាពនៅតាមសាលា របស់ក្រសួងអប់រំ ដើម្បីបណ្តុះបណ្តាលគ្រូ និងនាយកសាលានៅតាមគ្រប់សាលារៀនទាំងអស់ ស្តីពីកម្មវិធីសិក្សា ការអប់រំអំពីផ្លូវភេទគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ ថ្មីដែលមានបញ្ចូលប្រធានបទ និន្នាការភេទនិងអត្តសញ្ញាណយេនឌ័រនិងការបង្ហាញលក្ខណៈភេទ នៅត្រឹមឆ្នាំ២០២១។

ENDNOTES

1 The Cambodian Center for Human Rights ("CCHR"), founded in 2002, is a non-aligned, independent, nongovernmental organization ("NGO") that works to promote and protect democracy and respect for human rights – primarily civil and political rights – throughout the Kingdom of Cambodia ("Cambodia"). CCHR's vision is of a non-violent Cambodia in which people can enjoy their fundamental human rights, are empowered to participate in democracy, and share equally the benefits of Cambodia's economic development. CCHR has participated actively in the UPR Process, since the first UPR cycle in 2009. In preparation for Cambodia's Second UPR in January 2014, CCHR produced two joint-submissions, and CCHR staff participated in pre-sessions in Geneva.
Following the adoption of the Outcome Report in June 2014, CCHR co-organized a two-day National Consultation in Phnom Penh. In 2017, CCHR and the United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights in Cambodia ("OHCHR Cambodia") cooperated with UPR Info, based in Geneva, and with the government's Cambodian Human Rights Committee, to co-organize Cambodia's 'Mid-Term Universal Periodic Review National Consultation and Assessment Workshop,' which was held on 29 and 30 June 2017 in Phnom Penh. Ahead of the Third Universal Periodic Review of Cambodia to be held in 2019, CCHR, UPR Info, and OHCHR Cambodia organized a two-day 'National Consultation Workshop on CSOs submissions', a two-day 'follow-up Workshop on CSOs submissions' in Phnom Penh' and one day 'workshop for the validation of CSO Submissions for the Third UPR of Cambodia'.
2 Rainbow Community Kampuchea ("RoCK") is a Cambodian non-government organization dedicated to supporting LGBT rights in Cambodia. RoCK works closely with LGBT communities and respective local authorities across the country to ensure long-term protection and support of equal rights and acceptance for LGBT people and their families.
3 Destination Justice ("DJ") is a social change organization. We are changemakers who believe that justice is key to a peaceful society - particularly a society where people can resolve their issues by resorting to independent, fair and transparent justice; a society where laws are made by the people, for them and freely accessible to them; and furthermore, a society where everybody is equal no matter who they are, what they think, or who they love. Destination Justice previously submitted a joint-submission for the Second Universal Periodic Review of France.
4 Micro Rainbow International Organization's ("MRI's:) vision is to create a world where lesbian, gay, bisexual, trans and intersex ("LGBTI") people are free from discrimination, persecution and have equal opportunities in life, including in accessing employment, training, education, financial services, healthcare, housing, places of faith, and public services.
5 Established in 1996, Reproductive Health Association of Cambodia (RHAC) is a not-for-profit organization, and an accredited member of the International Planned Parenthood Federation (IPPF) with over 170 member associations.
The development of RHAC's program is guided by RHAC's Strategic Framework 2016-2022. The framework seeks to ensure that Sexual and Reproductive Health and Rights (SRHR) is respected, protected and fulfilled; people are empowered to act freely on their SRHR; integrated SRHR services are delivered; and a high performing and accountable RHAC.
RHAC is one of the largest and well-respected NGO in health sector and continues to play the leading role in the areas of sexual and reproductive health. Comparing to the previous years, in 2018, we see RHAC expanding our coverage from 11 to 17 provinces, after succeeding in getting grants for TB and HIV prevention project in the Northern Zone of Cambodia. RHAC continues its focus on quality women's health; strengthens comprehensive sexual and gender based violence (SGBV) services; expands collaboration with the Ministry of Education Youth and Sport in the areas of sexuality education for in-school students; increases our efforts in advocacy through building core activist groups of youth, women groups, and TGs; establishes partnership with local Civil Society Organizations (CSOs) and youth organizations; and strengthens our concrete effort in demand generation activities in the proximity of the clinics to cover more and more factory workers, university students, and selected villages. We also put much effort in investing in ICT infrastructure for improved operation and efficiency of our works.
6 ILGA—the International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association- is the world federation of national and local organizations dedicated to achieving equal rights for lesbian, gay, bisexual, trans and intersex (LGBTI) people across the globe. Established in 1978, ILGA enjoys consultative status at the UN Ecosoc Council. It speaks and lobbies in international for a on behalf of more than 1,200 member-organizations from 132 countries, who are based in our six regions: Pan Africa ILGA, ILGA Asia, ILGA-Europe, ILGALAC (Latin America and the Caribbean), ILGA North America and ILGA Oceania.
7 ILGA Asia is the Asian Region of ILGA, representing more than 100 member-organizations in East, South, Southeast, and West Asia. Our missions are to promote universal respect for and observance of human rights and fundamental freedoms, including the elimination of all forms of discrimination and stigmatization based on

(SOGIE B); to work for the equality of all people regardless of sexual orientation or gender identity / expression and bodies, as well as liberation from all forms of discrimination and stigmatization; and to empower and support LGBTI communities, organizations and individuals in Asia, while encouraging community building and networking.

8 ASEAN Sexual Orientation and Gender Identity/Expression Caucus ("ASC") is a regional organization of LGBTIQ human rights defenders. Our work is to empower local groups and activists in doing innovative and diverse advocacy tactics to influence domestic, regional and UN human rights mechanisms. We apply an intersectional approach in our work by collaborating with fellow civil society actors in shaping an inclusive and transformative ASEAN region. We are legally registered as an NGO in Manila, Philippines, and our work covers 11 countries in the Southeast Asian region.

9 The Swedish Association for Sexuality Education ("RFSU") was founded in 1933. RFSU work is based on the conviction that sexuality has a central role in individuals' lives and in society. RFSU aims towards an open and evidence-informed view of sexuality and relationships. RFSU believes that everyone is of equal value and should have equal rights and freedoms. RFSU aims to facilitate engagement, increase knowledge, create opinion, advocate politicians and decision makers, and demand accountability of sexual and reproductive rights at local and national level in Sweden, as well as at the international level.

10 ActionAid is a global justice federation working in 45 countries to achieve social justice, gender equality and poverty eradication. Throughout the world, ActionAid works to strengthen the capacity and active agency of people, especially women, living in poverty and exclusion, to assert their rights. We work directly with communities, people's organizations, women's movements, groups and networks, social movements and other allies to overcome the structural causes and consequences of poverty and injustice.

11 In Cambodia and globally, DanChurchAid prides itself on its partner-based approach, whereby we work with and provide assistance to local organizations. Our work focuses on food security and improved livelihoods, building resilience, community empowerment, climate justice, accountability and equal rights.

12 CamASEAN has a vision for Cambodia and ASEAN to advocate for peace through promoting, respecting, protecting and fulfilling human rights, socio-economic justice of minorities, marginalized and diversity citizens in Cambodia and ASEAN receiving full & equal respect, acceptance and protection from all sectors of society include government, private, civil society organizations, and grassroots groups with equal conditions.
CamASEAN have mission of combating discrimination against minority diversity people include lesbian, gay, bisexual, transgender, intersex and queer (LGBTIQ), young girls live with HIV/AIDs, sex workers, drug user, people with disability, widowed/single parent, elderly people, indigenous and other ethnic people in Cambodia and ASEAN through strengthening capacity of as many activists as possible.

13 *See* **Annex** 'Second Cycle UPR Recommendations to Cambodia related to the right to health and gender'

14 The authors of this submission met for a SOGIE UPR Consultation meeting organized by CCHR on 15 February 2018, with partner civil society organizations ("CSOs") working on SOGIESC and SRHR issues in Cambodia.
The authors also met and discussed this joint submission project during the "Civil Society Submission Workshop in Preparation of the Third Universal Periodic Review of Cambodia", co-organized by CCHR, OHCHR and *UPR Info* on March 12-13, 2018. The co-submitters met again in May 2018 during the "Civil Society Submission Follow-up Workshop in Preparation of the Third Universal Periodic Review of Cambodia", co-organized by CCHR, OHCHR and *UPR Info* on 9-10 May 2018, to discuss the first draft of the submission. The authors met again during the "Workshop for the validation of CSO submissions for the Third UPR of Cambodia", organized by CCHR, OHCHR and UPR Info on 2 July, to present their final drafts to other participating CSOs. Two of the authors of this submission, RoCK and DJ presented the first draft of this joint-submission to LGBTIQ communities during Pride Celebrations on 18 May 2018. During this presentation with 79 community members and local authorities, the organizations presented the UPR mechanisms to participants and presented the key issues included in the draft joint-submission and collected feedback by community members on each key issues and recommendations.
CCHR, DJ and RoCK organized a consultation meeting with LGBTIQ communities on 28 June 2018. During this meeting with 17 community members, the authors presented the UPR mechanism to participants and presented the key issues and recommendations included in the draft joint-submission and collected feedback by community members on each key issues and recommendations.
CCHR, DJ and RoCK also organized a meeting with selected CSOs working on issues related to LGBTIQ people's rights (mainly from the child right, women's rights and health sectors) on 28 June 2018. During this meeting with 14 NGO representatives from 9 organizations, the authors presented the key issues and recommendations included in the draft submission, and collect their feedback and input based on their respective expertise.

15 The term "Rainbow couples" is an umbrella term used throughout this joint-submission to describe couples with two partners of the same sex, or in which one or both partners identifies as transgender or gender nonconforming.

16 "*Every Khmer citizen shall be equal before the law, enjoying the same rights and freedoms fulfilling the same obligations regardless of race, color, sex […] or other status.*" - Article 31 of the Constitution of the Kingdom of Cambodia, 21 September 1993.
17 Article 265 of the 2009 Criminal Code of the Kingdom of Cambodia.
18 See: "*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018).
"Discrimination against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, September 2016, available at: http://cchrcambodia.org/index_old.php?url=project_page/project_page.php&p=report_detail.php&reid=115&id=3 (last visited 15 March 2018).
"LGBT Bullying in Cambodia schools". Cambodian Center for Human Rights, December 2015, available at: http://cchrcambodia.org/index_old.php?url=media/media.php&p=report_detail.php&reid=110&id=5
19 "Discrimination against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, September 2016, pages 10-12 available at: http://cchrcambodia.org/index_old.php?url=project_page/project_page.php&p=report_detail.php&reid=115&id=3 (last visited 15 March 2018).
20 *"The Special Rapporteur has also received reports of a high incidence of violence against lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex persons. Interministerial dialogue on the issue must continue and special consideration should be given to addressing violence against lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex persons."* - UN Human Rights Council, "Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Cambodia", 27 July 2017, A/HRC/36/61, Para 38, available at: https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/225/62/PDF/G1722562.pdf?OpenElement (last visited 20 March 2018).
21 Article 2, para 1. of the International Covenant on Civil and Political Rights ("ICCPR") determines that "*Each State Party to the present Covenant undertakes to respect and to ensure to all individuals within its territory and subject to its jurisdiction the rights recognized in the present Covenant, without distinction of any kind, such as race, color, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status*" The addition of "*other status*" indicates this list is non-exhaustive and can include other categories, such as sexual orientation and gender identity. Indeed, "*other status*" has been referenced consistently as including sexual orientation and gender identity by treaty bodies and in decisions of the UN Human Rights Committee. See: UN Economic and Social Council, 'General Comment No. 20 'Non-discrimination in economic, social and cultural rights (art. 2, para 2, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)' (E/C.12/GC/20) (2009) Para 32 available at: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2FC.12%2FGC%2F20&Lang=en [last visited 4 May 2018]; UN Human Rights Committee, *Toonen v Australia*, Communication No 488/1992, 31 March 1994, CCPR/C/50/D/488/1992, para 8.7, available at: http://hrlibrary.umn.edu/undocs/html/vws488.htm [last visited 4 May 2018].
22 UN Human Rights Committee ("HRC"), *General comment no. 31 [80], The nature of the general legal obligation imposed on States Parties to the Covenant*, 26 May 2004, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, para 8, available at: http://www.refworld.org/docid/478b26ae2.html (last visited 27 March 2018).
In addition, Article 31 of the Constitution guarantees respect for human rights as stipulated in the UN Charter, the Universal Declaration of Human Rights ("UDHR") and other international covenants and conventions related to human rights which Cambodia has ratified, including the ICCPR, the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women ("CEDAW"), and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights ("ICESCR"). The position of international human rights law within the Cambodian legal system was strengthened by the Constitutional Council's decision of 10 July 2007, which authoritatively interpreted Article 31 as meaning that international treaties ratified by Cambodia are directly applicable in domestic law. (Constitutional Council of the Kingdom of Cambodia, Decision No. 092/003/2007 (10 July 2007)).
23 Some transgender persons are being issued with ID cards conforming to their gender identity, yet in most cases local officials deny such requests. "*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, Page vii, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018). This report is based on field research based on surveys conducted across several provinces, of 121 current or former members of rainbow couples, nine local authority representatives and three government representatives.
24 Article 16 of the ICCPR, to which Cambodia is a party, grants '*recognition everywhere as a person before the law*'. The inability of transgender people to be recognized true to their fundamental identity in official documents denies them this right. Principle Three of the Yogyakarta Principles elaborates on the duties surrounding this right, emphasizing that it requires states to take legislative or administrative measures to ensure that people can have their self-defined gender identity reflected on official documents. (International Commission of Jurists, *Yogyakarta Principles - Principles on the application of international human rights law in relation to sexual orientation and gender identity*, March 2007, available at: http://www.refworld.org

/docid/48244e602.html [last visited 20 March 2018].)
In addition, Article 31 of the Constitution guarantees respect for human rights as stipulated in the UN Charter, the Universal Declaration of Human Rights and other international covenants and conventions related to human rights which Cambodia has ratified, including the ICCPR, CEDAW, and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. The position of international human rights law within the Cambodian legal system was strengthened by the Constitutional Council's decision of 10 July 2007, which authoritatively interpreted Article 31 as meaning that international treaties ratified by Cambodia are directly applicable in domestic law. (Constitutional Council of the Kingdom of Cambodia, Decision No. 092/003/2007 (10 July 2007)).

25 Article 22 of the UDHR states that everyone is entitled to the "*free development of* [their] *personality*". A similar provision in the Colombian Constitution was interpreted by their Constitutional Court to include a right to choose one's own gender identity. ("*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page 31, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018)).

26 Article 2(1) of the International Covenant on Civil Political Rights (the "ICCPR") has been authoritatively interpreted by the UN Human Rights Committee to prohibit discrimination on the basis of sexual orientation and gender identity.
Article 2, para 1. of the International Covenant on Civil and Political Rights ("ICCPR") determines that "*Each State Party to the present Covenant undertakes to respect and to ensure to all individuals within its territory and subject to its jurisdiction the rights recognized in the present Covenant, without distinction of any kind, such as race, color, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status*" The addition of "*other status*" indicates this list is non-exhaustive and can include other categories, such as sexual orientation and gender identity. Indeed, "*other status*" has been referenced consistently as including sexual orientation and gender identity by treaty bodies and in decisions of the UN Human Rights Committee. See: UN Economic and Social Council, 'General Comment No. 20 'Non-discrimination in economic, social and cultural rights (art. 2, para 2, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)' (E/C.12/GC/20) (2009) Para 32 available at: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2FC.12%2FGC%2F20&Lang=en [last visited 4 May 2018]; UN Human Rights Committee, *Toonen v Australia,* Communication No 488/1992, 31 March 1994, CCPR/C/50/D/488/1992, para 8.7, available at: http://hrlibrary.umn.edu/undocs/html/vws488.htm [last visited 4 May 2018].

27 "*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page 32, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018).

28 Constitution of the Kingdom Cambodia, 21 September 1993.

29 Article 6 of the 1989 Law on Marriage and the Family expressly prohibited marriage between "a person whose sex is the same sex as the other." Article 78 of the 2011 Law on the Implementation of the Civil Code has made the majority of the 1989 Law on Marriage and the Family's provisions ineffective, including Articles 3 and 6. The 2007 Civil Code now governs potential restrictions on the parties to a marriage in Cambodia. In the 2007 Civil Code's Book Seven, Chapter Three, "Marriage", there is no prohibition on same-sex marriage.
("*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page 9, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018).)

30 As a party to the ICCPR, Cambodia has an obligation to guarantee non-discrimination, including on the basis ofSOGIE . Article 2 of the ICCPR determines that a state guarantees rights "*to all individuals within its territory and subject to its jurisdiction… without distinction of any kind, such as race, color, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status*." The addition of "*other status*" indicates this list is non-exhaustive and can include other categories, such as sexual orientation and gender identity. Indeed, "*other status*" has been referenced consistently as including sexual orientation and gender identity by treaty bodies and in decisions of the UN Human Rights Committee (UN Economic and Social Council, 'General Comment No. 20 'Non-discrimination in economic, social and cultural rights (art. 2, para 2, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)' (E/C.12/GC/20) (2009); UN Human Rights Committee, *Toonen v Australia,* Communication No 488/1992 (CCPR/C/50/D/488/1992) (31 March 1994). ("*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page 10, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018).

31 ("*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",*

Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page vi, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018)).

32 Only 5% of the Cambodian population remain unmarried throughout their lives. (Dorine Van De Keur, 'Legal and Gender Issues of Marriage and Divorce in Cambodia', *The Cambodia Law and Policy Journal*, Vol. 3:2 (2014).)

33 The 1997 Anukret (Sub-Decree) on the Family Record Book governs the management of family books. According to Article 2, "*the family record book is a book used to identify members of the family with Khmer nationality and blood relationship of each family including spouse, their own blood children or adopted children*." The wording "*spouse*" would appear to exclude rainbow couples, who cannot marry. (Anukret (Sub-Decree) on the Family Record Book No 74 ANK.BK (4 November 1994).)
("*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page 11, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018))

34 A study conducted by CCHR revealed that in order to navigate legal restrictions set in place by the Constitution, these family books predominantly classify the couples as husband and wife (39.13%) or siblings (21.74%), or simply list one individual as the head of the family (13.04%). ("*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page 12, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018)).

35 "*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page 12, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018).

36 "*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, pages 16-17, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018).

37 "*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page 15, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018).

38 See: The Civil Code of the Kingdom of Cambodia (8 December 2007), Articles 971, 972 and 1161(1). The Law on the Prevention of Domestic Violence and the Protection of Victims (16 September 2005), Article 2. The Law on Taxation (8 January 1997), Article 46(2).

39 For instance, 80.37% of co-habiting couples interviewed by CCHR believed that unmarried same-sex couples have equal rights to each other's property during their relationship, and 76.64% believed that if a member of a same-sex couple dies, their partner has a legal claim to their property. "*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, pages 23-24, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018).

40 "*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page 24, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018).

41 The Civil Code of the Kingdom of Cambodia (8 December 2007), Book Seven, Chapter Four, Articles 1008-1015.

42 The Civil Code of the Kingdom of Cambodia (8 December 2007), Book Seven, Chapter Four, Articles 1020-1025.

43 "*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page 27, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018).

44 "*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page 27, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018).

45 The Civil Code of the Kingdom of Cambodia (8 December 2007), Book Seven, Chapter Four, Articles 1020-1025.

46 UN General Assembly, *Convention on the Rights of the Child*, United Nations Treaty Series Vol. 1577 (20 November 1989), Article 20(2).
47 UN General Assembly, *Convention on the Rights of the Child*, United Nations Treaty Series Vol. 1577 (20 November 1989), Article 21.
48 A recent study showed that there are an estimated 48,775 children living in residential care institutions in Cambodia; equal to nearly 1 in every 100 Cambodian children. Lindsay Stark *et al*, 'National estimation of children in residential care institutions in Cambodia: a modelling study', *BMJ Open 2017*, 1, available at: http://bmjopen.bmj.com/content/7/1/e013888 (last visited 8 May 2018).
49 Kingdom of Cambodia, Policy on Alternative Care for Children. April 2016, available at : http://www.cncc.gov.kh/userfiles/image/download/Policies%20&%20Standards-E2%20Policy%20on%20Alternative%20Care%20for%20Children-En.pdf, pages 12-13: "Family care and community care are the best option for alternative care", "Institutional care should be a last resort and a temporary solution".
50 UN General Assembly. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 21 October 2015. A /RES/70/1, preamble, para 4, para 26, para 48, para 72, para 74(e),
51 Sustainable Development Goals Target 5.1 "End all forms of discrimination against all women and girls everywhere"; "Target 5.2 Eliminate all forms of violence against all women and girls in the public and private spheres, including trafficking and sexual and other types of exploitation"; Target 16.1 "Significantly reduce all forms of violence and related death threats"; Target 16.3 […] Ensure equal access to justice for all. UN General Assembly, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015, A/RES/70/1, available at: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_ 1_E.pdf (last visited 30 March 2018).
52 In this submission, discrimination ranges from verbal and physical abuse, bullying and threats to being given no food, held captive in the home or forced out of home or a job.
53 Cambodian Center for Human Rights (CCHR), "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", September 2016, page 3, available at https://cchrcambodia.org/index_old.php?url=project_page/project_page.php&p=report_detail.php&reid=115&id=3 (last visited on 20 June 2018)
54 When asked to identify the biggest problems faced by LGBTIQ people in Cambodia by using a prompt list, both straight and LGBTIQ people surveyed by RoCK in 2015 identified: (1) Discrimination related to SOGIE (86% of straight people; 82% of LGBTIQ people); (2) Exclusion from families (62% of straight people; 64% of LGBTIQ people); and (3) Harassment (51% of straight people; 60% of LGBTIQ people). See: "Opinions, Attitudes and Behavior toward the LGBT Population in Cambodia", RoCK and TNS, December 2015, page 62, available at http://www.rockcambodia.org/?page=document&type=Research%20and%20Reports&lg=en (last accessed on 30 March 2018).. This country-wide survey surveyed 1,563 respondents, across 11 provinces.
55 "Opinions, Attitudes and Behavior toward the LGBT Population in Cambodia", RoCK and TNS, December 2015, page 9, available at http://www.rockcambodia.org/?page=document&type=Research%20and%20Reports&lg=en (last visited 30 March 2018).
56 "Opinions, Attitudes and Behavior toward the LGBT Population in Cambodia", RoCK and TNS, December 2015, page 9, available at http://www.rockcambodia.org/?page=document&type=Research%20and%20Reports&lg=en (last visited 30 March 2018).
57 Article 45 of the Constitution of the Kingdom Cambodia, 21 September 1993.
58 "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, 2016, page 15, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2016_09_21_SOGI_Report_Eng.pdf (last visited 30 March 2018).
59 "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, 2016, page 14, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2016_09_21_SOGI_Report_Eng.pdf (last visited 30 March 2018).
A report by the National Center for HIV/AIDS, Dermatology and STD ("NCHADS") revealed that 18.1% of trans women surveyed had been denied or thrown out of housing because of their SOGIE "Integrated Biological and Behavioral Survey among Transgender Women in Cambodia", National Center for HIV/AIDS, Dermatology and STDs, June 2016, page 21, available at http://www.nchads.org/Publication/SSS/IBBS%20Report_V08Low.pdf (last visited 4 April 2018),
60 Tin Sokhavuth, "Ministry: Stop Mocking LGBT Community", Khmer Times, 15 December 2015, available at http://www.khmertimeskh.com/news/18712/ministry--stop-mocking-lgbt-community/ (last visited 30 March 2018).
61 Kuch Naren, "State TV to Air Talks on LGBT Issues: Activist", The Cambodia Daily, 26 May 2015, available at https://www.cambodiadaily.com/archives/state-tv-to-air-talks-on-lgbt-issues-activist-84357/ (last visited 30 March 2018).
62 "LGBT Groups in Cambodia insist on legal marriage", Thmey Thmey, 20 May 2017, available at:

https://thmeythmey.com/?page=detail&id=52620 (last visited 22 May 2018) (translated from Khmer original).
63 See articles reporting on pride celebrations in Cambodia in various years: "'Proud to be Me: Cambodia LGBT Pride 2011' is happening", BlogSpot, 13 January 2009, available at: https://phnompenhpride.blogspot.com/ (last visited 9 July 2018).
"IDAHO – Part of Cambodia ASEAN Pride week 2012", ILGA, 6 October 2012, available at: https://ilga.org/idaho-part-of-cambodia-asean-pride-week-2012 (last visited 9 July 2018).
"IDAHOT Report 2014: Cambodia", Day Against Homophobia, 4 June 2014, available at: https://dayagainsthomophobia.org/idahot-report-2014-cambodia/ (last visited 9 July 2018).
"IDAHOT 2016 events: Cambodia", Day Against Homophobia, 9 May 2016, available at: https://dayagainsthomophobia.org/idahot-2016-events-cambodia/ (last visited 9 July 2018).
"Equal rights begin at home: LGBTIQ Pride 2017", The Phnom Penh Post, 19 May 2017, available at: https://www.phnompenhpost.com/opinion/equal-rights-begin-home-lgbtiq-pride-2017 (last visited 9 July 2018).
"Same-sex couples tie the knot in Cambodia in a stunning IDAHOTB ceremony", Day Against Homophobia, 24 May 2018, available at: https://dayagainsthomophobia.org/same-sex-couples-tie-the-knot-in-cambodia-in-astunning-idahotb-ceremony/ (last visited 9 July 2018).
64 See paragraphs 20-21, 25-27, 28-31
65 Almost half of the couples interviewed felt that their community is "very accepting" (48.60%), and just under a third feel that they are "somewhat accepting" of them (29.91%). "*Cambodia's Rainbow Families: Marriage, Adoption & Gender Recognition Rights in the Kingdom",* Cambodian Center for Human Rights, November 2017, pages 16-17, available at: http://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHRReport-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 15 March 2018).
66 "Cambodia's Rainbow Families", Cambodian Center for Human Rights, November 2017, page vii, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2017-11-22-CCHR-Report-Cambodia-Rainbow-Families_ENG.pdf (last visited 30 March 2018).
67 "LGBT bullying in Cambodia's schools", Cambodian Center for Human Rights, December 2015, page 16, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2015_12_17_CCHR_REPORT_LGBT_Bullying_in_Cam_School_(ENG).pdf (last visited 30 March 2018).
68 "LGBT bullying in Cambodia's schools", Cambodian Center for Human Rights, December 2015, pages 23-26, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2015_12_17_CCHR_REPORT_LGBT_Bullying_in_Cam_School_(ENG).pdf (last visited 30 March 2018).
69 "LGBT bullying in Cambodia's schools", Cambodian Center for Human Rights, December 2015, pages 22, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2015_12_17_CCHR_REPORT_LGBT_Bullying_in_Cam_School_(ENG).pdf (last visited 30 March 2018).
70 Igor Kossov & Morn Vannetey, "LGBT bullying endemic, report finds", The Phnom Penh Post, 18 December 2015, available at http://www.phnompenhpost.com/national/lgbt-bullying-endemic-report-finds (last visited 30 March 2018).
71 Leonie Kijewski & Kong Meta, "'Life Skills' course in the works", The Phnom Penh Post, 13 June 2017, available at http://www.phnompenhpost.com/national/life-skills-course-works-1 (last visited 30 March 2018).
72 UN General Assembly, *Convention on the Rights of the Child*, 20 November 1989, Article 28, available at http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx (last visited 26 April 2018).
73 Committee on the Rights of the Child, Concluding Observations by the CRC: United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland", CRC/C/GBR/CO/4, 2008, available at: http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC.C.GBR.CO.4.pdf (last visited 26 April 2018).
74 The 2006 Yogyakarta Principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity (the "Yogyakarta Principles") provide guidance in respect of the application of international human rights law to issues of sexual orientation and gender identity / expression. Although the Yogyakarta Principles are non-binding, they have been referenced by multiple UN bodies as enriching and setting precedents for future LGBTIQ rights legal developments. " Yogyakarta Principles - Principles on the application of international human rights law in relation to sexual orientation and gender identity", International Commission of Jurists ("ICJ"), March 2007, Principle 16 http://yogyakartaprinciples.org/wp-content/uploads/2016/08/principles_en.pdf
75 *Implement all measures, including national awareness-raising campaigns, and efforts aimed at amending or eliminating patriarchal attitudes and stereotypes discriminating against women, including those based on the Chbab Srey.* (Uruguay - Supported)
Continue to combat discrimination suffered by the children of marginalized and vulnerable groups and eradicate gender-based stereotypes (Colombia - Noted) Cited in in: "Revealing the Rainbow: The Situation of LGBTIQ Communities and Their Defenders in Southeast Asia", Destination Justice, April 2018, pages 44-45, available at http://destinationjustice.org/wp-content/uploads/ 2018/05/REVEALING-THE-RAINBOW-Destination-Justice-2018-1.pdf (last visited 14 June 2018).
76 "Revealing the Rainbow: The Situation of LGBTIQ Communities and Their Defenders in Southeast Asia",

Destination Justice, April 2018, page 45, available at http://destinationjustice.org/wp-content/uploads/2018/05/REVEALING-THE-RAINBOW-Destination-Justice-2018-1.pdf (last visited 14 June 2018); "Cambodian Gender Strategic Plan - Neary Rattanak 4", Ministry of Women's Affairs, December 2014, page 11, available at https://issuu.com/undpcambodia/docs/cambodian_gender_strategic_plan_-_n (last visited 30 March 2018).

77 In this report, "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", CCHR interviewed 135 trans women spread around 4 of the main Cambodian provinces and cities, including Phnom Penh. CCHR understand "public spaces as "out walking". "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, 2016, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2016_09_21_SOGI_Report_Eng.pdf (last visited 30 March 2018). "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, 2016, p. v., available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2016_09_21_SOGI_Report_Eng.pdf (accessed 30 March 2018).

78 "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, 2016, page v., available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2016_09_21_SOGI_Report_Eng.pdf (last visited 30 March 2018).

79 "Integrated Biological and Behavioral Survey among Transgender Women in Cambodia", National Center for HIV/AIDS, Dermatology and STDs, June 2016, page 21, available at http://www.nchads.org/Publication/SSS/IBBS%20Report_V08Low.pdf (last visited 4 April 2018).

80 "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, 2016, page 20, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2016_09_21_SOGI_Report_Eng.pdf (last visited 30 March 2018).

81 "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, 2016, pages 21-22, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2016_09_21_SOGI_Report_Eng.pdf last visited 30 March 2018).

82 Basis for non-discrimination in employment include: *"race, color, sex, creed, religion, political opinion, birth, social origin, membership of workers' union or the exercise of union activities",* 1997 Labor Law of Cambodia, Article 12.

83 UN General Assembly, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 16 December 1966, Article 6, available at http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx (last visited 20 June 2018)

84 UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), *General Comment No. 18: The Right to Work (Art. 6 of the Covenant)*, 6 February 2006, E/C.12/GC/18. para 12 (b) (i), available at http://www.refworld.org/docid/4415453b4.html (last visited 20 June 2018).

85 UN General Assembly, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, 16 December 1966. Article 2. http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx (last visited 20 June 2018).

86 UN Economic and Social Council, General Comment No. 20, 'Non-discrimination in economic, social and cultural rights (art. 2, para. 2, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights),' (E/C.12/GC/20) (2009), para 32, available at http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2FC.12%2FGC%2F20&Lang=en (last visited 20 June 2018). See also: The 2006 Yogyakarta Principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity (the "Yogyakarta Principles") provide guidance in respect of the application of international human rights law to issues of sexual orientation and gender identity / expression. Although the Yogyakarta Principles are non-binding, they have been referenced by multiple UN bodies as enriching and setting precedents for future LGBTIQ rights legal developments. Principles 12 on the right to work, principle 13 on the right to social security and to other social protection measures and Principle 25 on the right to participate in public life also present relevant principles of non-discrimination on the basis of SOGIESC in employment. " Yogyakarta Principles - Principles on the application of international human rights law in relation to sexual orientation and gender identity", International Commission of Jurists ("ICJ"), March 2007, http://yogyakartaprinciples.org/wpcontent/ uploads/2016/08/principles_en.pdf

87 Cambodian Center for Human Rights, "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", September 2016, pages 16-17, available at https://cchrcambodia.org/index_old.php?url=project_page/project_page.php&p=report_detail.php&reid=115&id=3 , (last visited 20 June 2018).

88 Cambodian Center for Human Rights, "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", September 2016, pages 16-17, available at https://cchrcambodia.org/index_old.php?url=project_page/project_page.php&p=report_detail.php&reid=115&id=3, (last visited 20 June 2018).

89 "Integrated Biological and Behavioral Survey among Transgender Women in Cambodia", National Center for HIV/AIDS, Dermatology and STDs, June 2016, page 21, available at http://www.nchads.org/Publication/SSS/IBBS%20Report_V08Low.pdf (last visited 4 April 2018).

90 Cambodian Center for Human Rights, "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban

Centers". September 2016, page 17.
91 "Opinions, Attitudes and Behavior toward the LGBT Population in Cambodia", RoCK and TNS, December 2015, page 26, available at http://www.rockcambodia.org/?page=document&type=Research%20and%20 Reports&lg=en (last visited 30 March 2018).
92 Cambodian Center for Human Rights, "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", September 2016, pages 15-16.
93 Cambodian Center for Human Rights, "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers". September 2016, page 17. See also: Davis, Jarrett D. and Miles, Glenn (2018) ""They Chase Us Like Dogs": Exploring the Vulnerabilities of "Ladyboys" in the Cambodian Sex Trade," *Dignity: A Journal on Sexual Exploitation and Violence*: Vol. 3: Iss. 2, Article 1, page 15, available at: http://digitalcommons.uri.edu/ dignity/vol3/iss2/1 (last visited 20 June 2018).
94 A study by CCHR for instance revealed that 15.27% of transgender women surveyed have at some point been kicked out of their family home, and 48.85% of respondents have felt they needed to leave home because of their trans identity. "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, 2016, page 14, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2016_09_21_SOGI_Report_Eng.pdf (last visited 30 March 2018).
95 Based on discussions held during the National Dialogue on LGBTIQ Policy on 29 May 2018 in Phnom Penh, the various forms of discrimination and exclusion from community, in schools and by family members described previously lead many LGBTIQ people to leave their hometowns, which often result in them lacking proper documents to apply for social services or employment. RHAC, through the implementation of its projects, also identified that newcomers to urban areas due to those above reasons lack information to SRHR and health services available to them, putting them at greater risk of contracting HIV and other health issues.
96 Over half (57.14%) of sex workers reported having been refused a job because they are transgender, compared with only 20.73% of non-sex workers. Equally significantly, 40.82% of sex workers report being dismissed from a job because of their trans identity, compared with a far lower 14.81% of non-sex workers. These significant differences suggest that discrimination on the part of employers could be a major factor in leading trans women to turn toward sex work. "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, 2016, page 21, available at https://cchrcambodia.org/ admin/media/report/report/english/2016_09_21_SOGI_Report_Eng.pdf (last visited 30 March 2018). See also: 39% of transgender sex workers interviewed by Davis and Miles cited refusal of employment or job loss (Davis, Jarrett D. and Miles, Glenn (2018) ""They Chase Us Like Dogs": Exploring the Vulnerabilities of "Ladyboys" in the Cambodian Sex Trade," *Dignity: A Journal on Sexual Exploitation and Violence*: Vol. 3: Iss. 2, Article 1, page 13, available at: http://digitalcommons.uri.edu/dignity/vol3/iss2/1 (last visited 20 June 2018).
97 "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, 2016, page 20, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2016_09_21_ SOGI_Report_Eng.pdf (last visited30 March 2018).
98 "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, 2016, page 20, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2016_09_21_ SOGI_Report_Eng.pdf (last visited 30 March 2018). See also: the 2018 study conducted by Davis, Jarrett D. and Miles, Glenn on ""They Chase Us Like Dogs": Exploring the Vulnerabilities of "Ladyboys" in the Cambodian Sex Trade", where 74% of respondents (trans women who reported having been paid for sex within the past three months) indicated sexual harassment, and 40% cited physical assault within the past 12 months, and more than half of respondents (55%) who cited being forced to have sex against their wishes. (Davis, Jarrett D. and Miles, Glenn (2018) ""They Chase Us Like Dogs": Exploring the Vulnerabilities of "Ladyboys" in the Cambodian Sex Trade," *Dignity: A Journal on Sexual Exploitation and Violence*: Vol. 3: Iss. 2, Article 1, page 1, available at: http://digitalcommons.uri.edu/ dignity/vol3/iss2/1 (last visited 20 June 2018).
99 22.92% of sex workers reporting having been excluded from family activities (for example cooking, eating together, or sleeping in the same room), as opposed to 6.02% of trans women who do not work as sex workers. Similarly, 16.33% of sex workers reported experiencing violence from their family as opposed to 4.94% of nonsex workers, and 23.4% of sex workers as opposed to 10.71% of non-sex workers have previously been kicked out of their family homes. "Discrimination Against Transgender Women in Cambodia's Urban Centers", Cambodian Center for Human Rights, 2016, page 21, available at https://cchrcambodia.org/admin/media/report/report/english/2016_09_21_SOGI_Report_Eng.pdf (last visited 30 March 2018).
100 "Goal 8. Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all". "Target 8.5 By 2030, achieve full and productive employment and decent work for all women and men, including for young people and persons with disabilities, and equal pay for work of equal value". UN General Assembly, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015, A/RES/70/1, available at: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/

general assembly/docs/global compact/A_RES_70_1_E.pdf (last visited 30 March 2018).
101 Intersex people are born with sex characteristics (including genitals, gonads and chromosome patterns) that do not fit typical binary notions of male or female bodies. Intersex is an umbrella term used to describe a wide range of natural bodily variations. In some cases, intersex traits are visible at birth while in others, they are not apparent until puberty. Some chromosomal intersex variations may not be physically apparent at all. https://unfe.org/system/unfe-65-Intersex_Factsheet_ENGLISH.pdf https://www.unfe.org/intersex-awareness/
102 See **Annex** 'Second Cycle UPR Recommendations to Cambodia related to the right to health and gender'
103 Recommendation 118.150 (Uruguay) *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Cambodia,* U.N. Doc. A/HRC/26/16, 27 March 2014, available at http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/KHindex.aspx (accessed 29 May 2018) *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Cambodia, Addendum, Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review*, U.N. Doc. (accessed 29 May 2018)
104 Cambodia's HIV response in the past two decades. has been very successful in the past two decades resulting in decline of HIV prevalence in the adult general population aged 15-49 to 0.6% in 2017 and has led the country to be one of the seven countries globally to achieve the 90-90-90 targets in 2017 which translates to 73% of all people living with HIV in Cambodia being virally suppressed. "Strategic Plan for HIV/AIDS and STI Prevention and Control in the Health by National Centre for HIV/AIDS, Dermatology & STD (NCHADS) published by the Ministry of Health. October 2016. Page 35.
105 With latest available data, HIV prevalence were 3.2% among entertainment workers ("EWs"), 2.3% among men who have sex with men ("MSM"), 5.9% among transgender women ("TG") and 24.8% among people who inject drugs ("PWID"). HIV prevalence is even higher within some geographic locations (i.e. reached to 4% in Phnom Penh for EWs (NCHADS Integrated Biological and Behavioral Survey ("IBBS") of EWs 2016, available at: http://www.nchads.org/Publication/SSS/EW%20IBBS%202017_170417_eng.pdf (accessed 9 July 2018)), 5.9% in Siem Reap for MSM (NCHADS IBBS MSM 2014 available at: http://www.nchads.org/index. php?id=16&lang=en (accessed 9 July 2018)), 11% in Banteay Meanchey and Siem Reap for TG (NCHADS IBBS TG 2016. Phnom Penh, p. 2, available at: http://www.nchads.org/Publication/SSS/IBBS%20Report _V08Low.pdf (accessed 9 July 2018)) and within sub-type of key populations (5.9% among EWs having partners < 2/week and 8.3% among EWs having partners> 2/week and 11.8% for freelance EWs (http://www.nchads.org/Publication/SSS/EW%20IBBS%202017_170417_eng.pdf), 17.2% among MSM who sell sex (NCHADS IBBS MSM 2014 available at: http://www.nchads.org/index.php?id=16&lang=en (accessed 9 July 2018)), and 13% among TG aged between 35-45 (NCHADS IBBS TG 2016. Phnom Penh, p. 2, available at: http://www.nchads.org/Publication/SSS/IBBS%20Report_V08Low.pdf (accessed 9 July 2018)).
106 "All HIV tests shall be done with voluntary and informed consent from the individual. For those who are minor, a written informed consent shall be obtained from his/her legal guardian. In case that such written consent could not be obtained from the legal guardian of the minor, and the test is considered to provide most interest to the individual, the test still can be performed only with an informed consent from the individual." Law on the Prevention and Control of HIV/AIDS. Article 19. Available at: http://www.naa.org.kh/files/en/G127E.pdf (accessed 19 June 2018)
107 For instance, in NCHADS study conducted in 2014, among the MSM who reported having sex in the past six months, only 69.4% reported always using condoms when having sexual intercourse with their partners. Approximately two-thirds of transgender women surveyed by NCHADS in 2016 (61.9%) reported not using a condom in their last sex, with 62.1% and 40.0% reported inconsistently using condoms with commercial and non-commercial partners, respectively in the past three months. See: NCHADS IBBS MSM 2014 available at: http://www.nchads.org/index.php?id=16&lang=en (accessed 9 July 2018)) and NCHADS IBBS TG 2016. Phnom Penh, p. 2, available at: http://www.nchads.org/Publication/SSS/IBBS%20Report_V08Low.pdf (accessed 9 July 2018)
108 Only two-thirds of men having sex with men reported having been tested for HIV (66.6%), and even fewer (49.3%) reported having been screened for sexual transmitted infections (STI) in the past six months. 80.4% reported having been tested for HIV at least once in their lifetime, but only 44.3% reported having been tested for HIV in the past six months. Among TG women who reported having at least one symptom of sexually transmitted infections (STI) in the past 12 months (14.0%), 29.2% did not seek treatment for the most recent symptoms. See: NCHADS IBBS MSM 2014 available at: http://www.nchads.org/index.php?id=16&lang=en (accessed 9 July 2018)) and NCHADS IBBS TG 2016. Phnom Penh, p. 2, available at: http://www.nchads.org/Publication/SSS/IBBS%20Report_V08Low.pdf (accessed 9 July 2018)
109 "Strategic Plan for HIV/AIDS and STI Prevention and Control in the Health by National Centre for HIV/AIDS, Dermatology & STD (NCHADS) published by the Ministry of Health. October 2016. Page 35. Target 3.3 "By 2030, end the epidemics of AIDS, tuberculosis, malaria and neglected tropical diseases and combat hepatitis, water-borne diseases and other communicable diseases". UN General Assembly. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 21 October 2015. A /RES/70/1. Available at:

http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf (last visited 30 March 2018).

110 Recommendation 118.148 (Timor-Leste) *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Cambodia,* U.N. Doc. A/HRC/26/16, 27 March 2014, available at http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/KHindex.aspx (accessed 29 May 2018)
Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Cambodia, Addendum, Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review, U.N. Doc. A/HRC/26/16/Add.1, 25 June 2014, available at http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/KHindex.aspx (accessed 29 May 2018)

111 " Report Findings and Recommendations, Feasibility Study for a Transgender Project", Dr. Vic Salas for RoCK, January 2018, available at: http://www.rockcambodia.org/download.php?file=lJM=&field_name=l5iUk5KalJaVk5iYlpGTmcCYm5aWqcrQx8rQytTBxM/GwrPHxtDP0MbQx8LWzNDQ1o/Sx8c=&place=zNXH0NSR (accessed 10 July 2018)

112 Nguon Savon, 'Transsexual triumphs over gender adversity', *Phnom Penh Post,* 25 September 2008, available at https://bit.ly/2JOI7UP, accessed 19 June 2018. See also: " Report Findings and Recommendations, Feasibility Study for a Transgender Project", Dr. Vic Salas for RoCK, January 2018, available at: http://www.rockcambodia.org/download.php?file=lJM=&field_name=l5iUk5KalJaVk5iYlpGTmcCYm5aWqcrQx8rQytTBxM/GwrPHxtDP0MbQx8LWzNDQ1o/Sx8c=&place=zNXH0NSR (accessed 10 July 2018)

113 Sean Teehan and Vandy Muong, 'I know it's bad for my health, but I want to be a woman', *Phnom Penh Post,* 28 November 2014, available at https://bit.ly/2JLzGt8, accessed 19 June 2018. See also: Andrew Nachemson, 'LGBTIQ progress questioned', *Phnom Penh Post*, 19 May 2017, available at: https://bit.ly/2t7wKwG. See also: " Report Findings and Recommendations, Feasibility Study for a Transgender Project", Dr. Vic Salas for RoCK, January 2018, available at: http://www.rockcambodia.org/download.php?file=lJM=&field_name=l5iUk5KalJaVk5iYlpGTmcCYm5aWqcrQx8rQytTBxM/GwrPHxtDP0MbQx8LWzNDQ1o/Sx8c=&place=zNXH0NSR (accessed 10 July 2018).

114 "Opinions, Attitudes and Behavior toward the LGBT Population in Cambodia", RoCK and TNS, December 2015, p.50. Available at http://www.rockcambodia.org/?page=document&type=Research%20and%20Reports&lg=en (accessed on 30 March 2018).

115 Recommendation 118.151 (Uruguay) *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Cambodia,* U.N. Doc. A/HRC/26/16, 27 March 2014, available at http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/KHindex.aspx (accessed 29 May 2018)
Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Cambodia, Addendum, Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review, U.N. Doc. A/HRC/26/16/Add.1, 25 June 2014, available at http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/KHindex.aspx (accessed 29 May 2018)

116 LGBTIQ people surveyed by RoCK in 2015 identified forced marriage as among the top 10 problems faced by LGBTIQ people in Cambodia. "Opinions, Attitudes and Behavior toward the LGBT Population in Cambodia", RoCK and TNS, December 2015, p.63. Available at http://www.rockcambodia.org/?page=document&type=Research%20and%20Reports&lg=en (accessed on 30 March 2018).

117 Cambodia has enacted law of abortion since 1997 which consisted of 15 articles. Abortion was defined as "a termination of the fetus by medication or any other method". It shall be performed by a medical doctor, medium medical practitioner or mid-wife. Through procedure and condition for abortion, it was allowed to carry out only inside a hospital, health centers, public or private clinic which is authorized by Ministry of Health. In addition, to ensure for a safe abortion, all health facilities should have a technical capacity in providing emergency medical treatment for any consequence which may result from abortion and means of transportation to a hospital if necessary. Abortion was allowed to carry out for those fetuses under 12 weeks old. Abortion procedure still can be authorized to perform only under specific conditions included (1) the fetus probably does not develop itself as usual or which may cause danger to the mother's life, (2) the baby who is going to be born may have a serious and incurable disease, and a mother is a victim of a rap and got pregnant. However, in all such cases the abortion can be performed up on request from individuals if they are 18 years old or above and a request from parent or guardian if individuals are below 18 years old. All documents related to abortion, shall be kept confidential, and may be provided to concerned person or court only after there is a written request.
Law on Abortion (1997). Available at: http://sithi.org/temp.php?url=law_detail.php&id=102 (last accessed 29 May 2018)

118 RHAC's own clinical experience over the years has revealed that when they do access it, women have abortions because of ill health, pre-marital pregnancy, short birth interval, competing family responsibilities, and poverty. However, as in many developing countries, there is limited data on abortion in Cambodia. Although abortion is accessed by older women, the high adolescent fertility rate (12%) remains a key issue, impacting unsafe abortion rates as a result of the conditions placed on access to abortion for young people. (MoP Cambodia Demographic and Health Survey, 2014)

RHAC's own clinical experience over the years has also witnessed the strong stigmatization women face when seeking abortion, particularly towards younger women. Service providers are often reluctant to carry out legal abortions due to lack of proper understanding about the SRHR of women and socio-cultural pressures. The majority of Cambodian people are devoted Buddhists, and due to Buddhist beliefs, people tend to believe abortion is a "killing" which further complicates women's ability to access available services. The cultural and religious barriers also make it difficult to gather data on abortion that can be used to advocate for reproductive rights within the context of legal access, thereby ensuring the right to safe abortion.
Despite notable progress towards strengthening safe abortion services between 2010 and 2016, unsafe abortion remains a significant contributor to maternal mortality and morbidity? In the country. furthermore, there has been little progress towards decreasing the proportion of women seeking multiple abortion services and the proportion of women reporting unsafe abortions. (MoH, National Strategy for Reproductive and Sexual Health in Cambodia (2017-2020), 2017)
119 Awareness of the legality of abortion services remains low amongst women and amongst healthcare providers. (The Post, Kasumi Nagakawa research in 2015). In 2010, eight in ten Cambodian women still believed abortion is illegal. (Population Service International Cambodia. May 2010 "Safe abortion in Cambodia" file:///C:/Users/ACER/Downloads/Documents/2010_12_RH_Abortion%20research%20in%20Cambodia.pdf)
Negative beliefs and stigma associated with abortion are also strong in Cambodian society due to a social and cultural taboos surrounding abortion. Report from Cambodia Demographic and Health Survey 2014 showed that proportion of women receiving help for abortion services from appropriate health care providers has been declining from 67% in 2010 to only 61% in 2014. And it contrasted from women who report having no help from anyone has increased from 22% in 2010 to 30% in 2014. (MoP Cambodia Demographic and Health Survey,2014)
This can be result from a lack of awareness on abortion law as well as comprehensive information and services of abortion. In 2014, there were more urban and poorly educated women that reported having abortion than their rural and educated counterpart (MoH, National Strategy for Reproductive and Sexual Health in Cambodia (2017-2020), 2017)
120 Goal 3 "Ensure healthy lives and promote wellbeing for all at all ages". UN General Assembly. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 21 October 2015. A /RES/70/1. Available at: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf (last visited 30 March 2018).
121 Target 3.3 "By 2030, end the epidemics of AIDS, tuberculosis, malaria and neglected tropical diseases and combat hepatitis, water-borne diseases and other communicable diseases". UN General Assembly. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 21 October 2015. A /RES/70/1. Available at: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf (last visited 30 March 2018).
122 Target 3.8" Achieve universal health coverage […] for all". UN General Assembly. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 21 October 2015. A /RES/70/1. Available at: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf (last visited 30 March 2018).
123 Target 3.7 "By 2030, ensure universal access to sexual and reproductive health-care services, including for family planning, information and education, and the integration of reproductive health into national strategies and programmes." UN General Assembly. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 21 October 2015. A /RES/70/1. Available at: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf (last visited 30 March 2018).
124 Recommendation 118.151 (Uruguay) *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Cambodia*, U.N. Doc. A/HRC/26/16, 27 March 2014, available at http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/KHindex.aspx (accessed 29 May 2018)
Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Cambodia, Addendum, Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review, U.N. Doc. A/HRC/26/16/Add.1, 25 June 2014, available at http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/KHindex.aspx (accessed 29 May 2018)
125 Under Education, on Social sector investment and Human capital development, section 5.4, states *"To Accelerate life-skills education training by way of CSE in schools/colleges, so that students are prepared for their adolescent and youth ages.* National Population Policy Cambodia (2016-2030), available at: http://cambodia.unfpa.org/en/publications/national-population-policy-2016-2030 (last accessed 29 May 2018)
126 Leonie Kijewski & Kong Meta, "'Life Skills' course in the works", The Phnom Penh Post, 13 June 2017, available at http://www.phnompenhpost.com/national/life-skills-course-works-1 (accessed 30 March 2018).